

RELAZIUN

DL ANN

FINANZIAR

2008

STIMÀ LETURS

L'ann 2008 jarà tla storia por la crisa dla finanza y dles banches.

Döt à metü man cun la crisa imobiliara y di imprèsch subprime ti Stač Unis čiamò tl ann 2007.

Credič che gnò dà fora massa ala lisiera y tla finada ne nê gran pert de chisc nia plü gnüs paia zoruch. Tröc de chisc crediç é gnüs venüs inant a d'atres banches, Istituziuns Finanziars y privač n pü sura döt le monn sot forma de obligaziuns. Tröp é spo gnü spicolé sön chisc produc' finaziars y che à spo contribuì a ingrandì le fenomenn te na manira impresionènta.

Le falimènt dla quarta gran banca d'afars di Stač Unis, la Lehmann Brothers é spo stè la bomba che à fat tremorè dassènn le sistem finaziar. Sön chësta é gnü sö na gran desfidanza danter les banches, che ne s'imprestà nia plü i scioldi òna cun l'atra. Chësc à portè a na gran crisa de licuidité che ma les banches zentralis y i guerns de mez le monn à podü indò mète a post cun sü intervènc.

Propri te chisc momènc de dificolté se desmostra les Casses Raiffeisen čiamò plü sterces y afidables. I ne depenun nia dala licuidité di marcià finaziars, o ma en picia pert. Nosta licuidité vëgn dai deponimènc de os mèmbr y da nusc tliènc. I crediç vëgn conzedüs do n prozès defini indortöra čiaran dantadöt ala capazitè che le debitor à da paia zoruch. Ma le 5% de düc i crediç po gnü conzedüs foradecà, i conesciun bun insciö nusc tliènc y i savun cun che che i ùn da fà. Nosta Cassa ne po bele por statut nia fà spicolaziuns finaziars y de consequènza se smendrèscel dassènn le risch da perde scioldi.

N'atra garanzia é dada dal sistem desolidarieté Raiffeisen che saltass atira ite tl momènt che al foss debojègn da daidè na Cassa en dificolté.

Döt chësc ti porta stabilitè economica y pa-

trimoniala a nosta Cassa Raiffeisen che é na segurèza por os mèmbr y por i tliènc y por nusc colaboradus.

Le bilanz 2008 se stluj jö cun de bones zifres, por či che reverda la reditivité y incè por incremènc che é stà sön dōta l'ativité de banca y dles assicuraziuns.

Por le 2009 é preodü čiamò dificoltés a nivel global, nia ma dal punt de odüda finaziar mo dantadöt por la rezesciun economica.

Nusc raiuns indere pèia ia da na situaziun sterscia respet a d'atri posč. I ùn na ocupa-ziun plèna, le turism rapresentèia na bona garanzia por mirit de nostes infrastrutöres y dla belèza dla natöra. La jènt a vèia de fà y competènza te düc i seturs economics y soziai de nusc paisc.

Te chësc contest se à la Cassa Raiffeisen Val Badia davagnè "n rode fundamental" y de importanza primara.

La vijjuun dla Cassa Raiffeisen Val Badia romagn chëra de sostigni inant l'economia de nusc raiuns, de dè sorvisc finaziars y assicuratifs a secunda dl bojègn di mèmbr y di tliènc.

I rengrazièii chilò os mèmbr y düc i tliènc por la crèta che i desmostrèis te nosta Cassa; le consèi de aministrazion por la bona colaboraziun y le consèi de control che fej so dovèi cun gran responsabilitè.

N reconescimènt particular ti va ala direziun y a düc i colaboradus, nusc gran punt de forza, che fej so laür cun responsabilitè y cun profesionalité mo dantadöt cun gran ligrèza.

Le presidènt
Raj. Alfons Pezzei

LA CRISI FINANZIARIA

LA CRISI FINANZIARIA Y ECONOMICA

La crisa finanziaia atuala é na crisa bancara y finanziaia, che à metü man ti pröms mëisc d'isté dl 2007 cun la crisa imobiliara americana (incè crisa subprime). Chèsta crisa à ciafè espresciun sura döt le monn te na seria de pordüdes y de insolvënzes d'aziëndes tl setur finanziaiar. Chèsc é gnü influenzè dassënn da prisc immobiliars stagnènc o che é tomà ti USA, che s'á svilupé do che al è tres y tres indò gnü aumentè i prisc te na flocora imobiliara.

Tl medem tēmp ne podò tres de plü debiturs nia plü paie jò sües rates de credit, en pert porvia che al alzà tres deplü i fic, en pert aja che ai ne davagnà nia assà. Impröma él gnü tochè da chisc problems dantadöt i credic-subprime tl setur imobiliar american, che è gnüs dà ia dantadöt a debiturs cun pücia solvënza. Cun la crisa subprime él pié ia la crisa finanziaia permanènta sura döt le monn. De otober dl 2008 minà le IWF, le fonds de valu-

ta internazional che al saltass fora pordüdes por le sistem finanziaiar de indöt 1,4 biliuns de US-Dollar. Chèsc corespogn a 2,58% dl produt lordo al ann sura döt le monn (BIP) tratan le 2007, che à arjunt 54,347 biliuns de US-Dollar. La Bank of England se tēm che la crisa finanziaia desdrüjes ma ti USA, tl raiun europeich y tla Gran Bretagna le valur de incèr 2,8 biliuns de US-Dollar.

Dan da püch s'á la crisa finanziaia incè trasformè te na crisa economica. Chèsta ciafa espresciun sura döt le monn te fenomenns de rezesciun, fic che s'arbassa, prisc dles materies prömes che toma adöm y svilups regresifs di indesc di prisc da consum. Porvia dl nivel bas di fic à les tlasses cun n davagn bas podü se pormète na süa ciasa. Incorajades dala politica ti à les banche americanes de credic cun na spana de fic variabla a debiturs cun na solvënza mesana.

ESTENJIUN DLA ASSEGNAZIUN DE CREDIC TI STAĆ UNIS D'AMERICA

Porvia dl nivel bas di fic è les rates tl pröm basses. Le risch de n aument di fic è pro i debiturs, che ne se rendò gonot nia cunt de chèsc. Porvia che al gnò damanè tres deplü él aumentè i prisc di imobii y insciò incè so valur sciöche segurèzes de credit. Les banche à sfrutè chèsc svilup por ti vène ai debiturs credic suplementars. Implü él gnü de ia credic a tliènc cun na stleta solvënza. Cun i prisc immobiliars che aumentà tres deplü pol gnü venü imobiliar a n prisc de marcé plü alt, sce ara ne va nia da paie jò les rates. Les banche à sües garanzies cun i prisc che aumentà tres deplü y i debiturs minà de podèi vène inant süa ciasa cun n davagn sce ara ne foss nia plü jüda.

L'aument imobiliar à portè insciò a n aument dla industria dl fabriché y dla domanda de consum.

Por rovè pro le capital che jò debojègn por

credic che gnò tres indò laprò él gnü garantü por scrit n gröm de ghiranzes de credit y venü inant a d'atres banche y investidus. Chèsc à de la poscibilitè de slarié fora dassënn le volum de credit tl marcé imobiliar american.

L'imdeblimènt economic ti USA plü o manco a pié ia dal 2005 y l'aument dedò di fic US cina a 5,25% de jügn dl 2006 à fat pié ia na reaziun a ciadèna.

Debiturs che à ma n pice davagn nè nia plü bogh de paie jò les rates che è alzades por sü credic cun n fit variabl y messà vène süa ciasa. Porvia che al gnò venü tres de plü immobiliars é i prisc dles ciasas tomà adöm – le punt culminènt é stè de messè dl 2006 – y cun le valur tomè di immobiliars à les banche y i investidus tres de plü ghiranzes de credit nia assicurades.

L'incapazité de paie di debiturs ti à portè ales banche y ai investidus ma pordüdes.

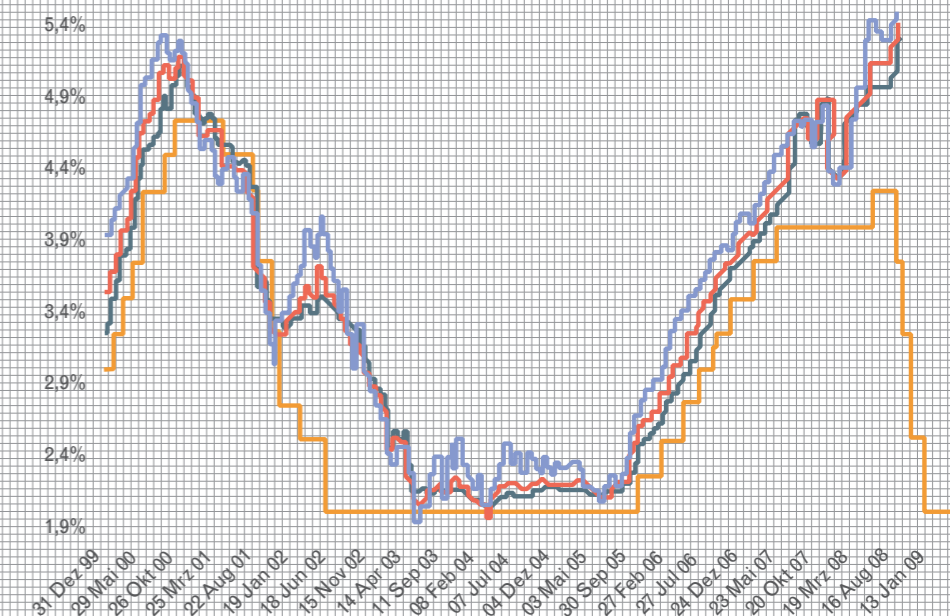
CRISA DE CRÈTA SÖN LE MARCÉ INTERBANCAR

Les pordüdes pro les banche d'investimènt à portè a n smendrimènt dla desponibilitè de risch de investidus privac y istituzionai.

Sön chèra s'á chisc tut fora te cört tēmp de gran somes fora dl marcé di capitaì. Sön chèra nè les banche incè danter ères nia plü a

öna, da arlungé les linies de licuidité partides fora denant te na gran mosöra a d'atres banche o da nen dè de nöies. Le gran bojègn de licuidité pié ia insciò cun la crisa s'á respidlé sön le marcé economic cun n aument di fic di scioldi. Ciara **Euribor**.

EURIBOR

CUNTRAMOSÖRES COORDINADES DLES CASSES ZENTRALES.

Ai 18 de dezēmbèr dl 2008 à les casses zentrales pitè sura döt le monn te na manira conzetrada plü co 180 miliaré de US-Dollar, chèsc por alisiré les tenjiuns sön le marcé economic. Tla cassa zentrala europeica podò tò sö les casses en jöbia, ai 18 de setēmbèr dl 2008, cina 40 miliaré de US-Dollar por n dé.

Ai 8 de otober dl 2008 à te öna na aziun conzetrada set dles plü gran casses d'emiscium, danter chèstes la FED, Federal Reserve System, la EZB, la Banca Zentrala Europeica, la BOE, Bank of England y la SNB, Banca Nazionale Svizzera, arbassè sura döt le monn sü fic. La BOJ, Bank of Japan, n'á nia arbassè i fic, mo à sostigni l'aziun.

La EZB, Banca Zentrala Europeica, à arbassè ai 6 de novēmbèr dl 2008 cun faziun di 12

de novēmbèr dl 2008 le fit de d'atri 0,5 punc percentuai a 3,25% y ai 4 de dezēmbèr ciamò n iade de 0,75 punc percentuai a 2,50%. La BOE, Bank of England à incè arbassè ai 6 de novēmbèr sü fic de 1,5 punc percentuai a 3,00% - le nivel plü bas dal 1954 incà – y ciamò n iade ai 4 de dezēmbèr de n punt porcentual a 2,00%. La SNB, Banca Nazionale Svizzera, à smendri ai 6 de novēmbèr la stricora de traverter por süa spana di fic de trèi mëisc de 0,5% a 1,5% cina a 2,50%, ai 20 de novēmbèr de n punt porcentual a 0,50 cina 1,50% y ciamò n iade ai 11 de dezēmbèr de 50 punc de basa a 0,00 cina 1,00%. La Banca Nazionale Danaja à smendri sü fic de novēmbèr de 0,5 punc percentuai a 5,0%. Ai 4 de dezēmbèr él gnü arbassè i fic de 75 punc de basa a 4,25%.

FAZIUN SÖN I VALURS PATRIMONIAI

Les malsegurèzes sön la securèza dl sistem finanziair y les aspetatives de conjuntöra che se piorèia tres deplü à fat pié ia na fasa de gran volatilité sön les plazes dla börsa.

Ma tla secunda edema de otober dl 2008 à i indesc de dötes les gran plazes dla börsa por dü danter le 20 y le 25 porcënt de so valur. Incé sön i marcià dles materies prömes éson jüs dër zoruch. Le US-Dollar à davagné dasënn de valur respet a d'atres valütes.

FAZIUN SÖN LA ECONOMIA REALA

Tratan l'ann 2008 à la crisa finanziaira albü tres na maiù faziun sön la economia reala. Impröma à sintì i efec ti USA, spo t'l'Europa ozidental y t'l'Iapann sciöche incé da d'altonn dl 2008 incà sura döt le monn. De consequènza registrèia i cursc dles aziuns sura döt le monn da otober dl 2008 incà, do da na pröma desfata porvia dla crisa finanziaira, n secundo gran regrès por la tëma dles consequènzes sön la economia reala. La maiù pert di produturs de auti d'Europa à lascè alsavèi dala fin de otober/i pröms de novèmber incà che ai mëss taié dassënn sön la produziun, por reagì ales desfates dl marcé te na grandèza da döes nules. Aladò dla esperiènza dl ofize federal de statistica é i Paisc Todësc do dui quartai cun rates de chersciüda negatives da otober incà te na rezesciun. Al é ri da sciazè la dorada y la

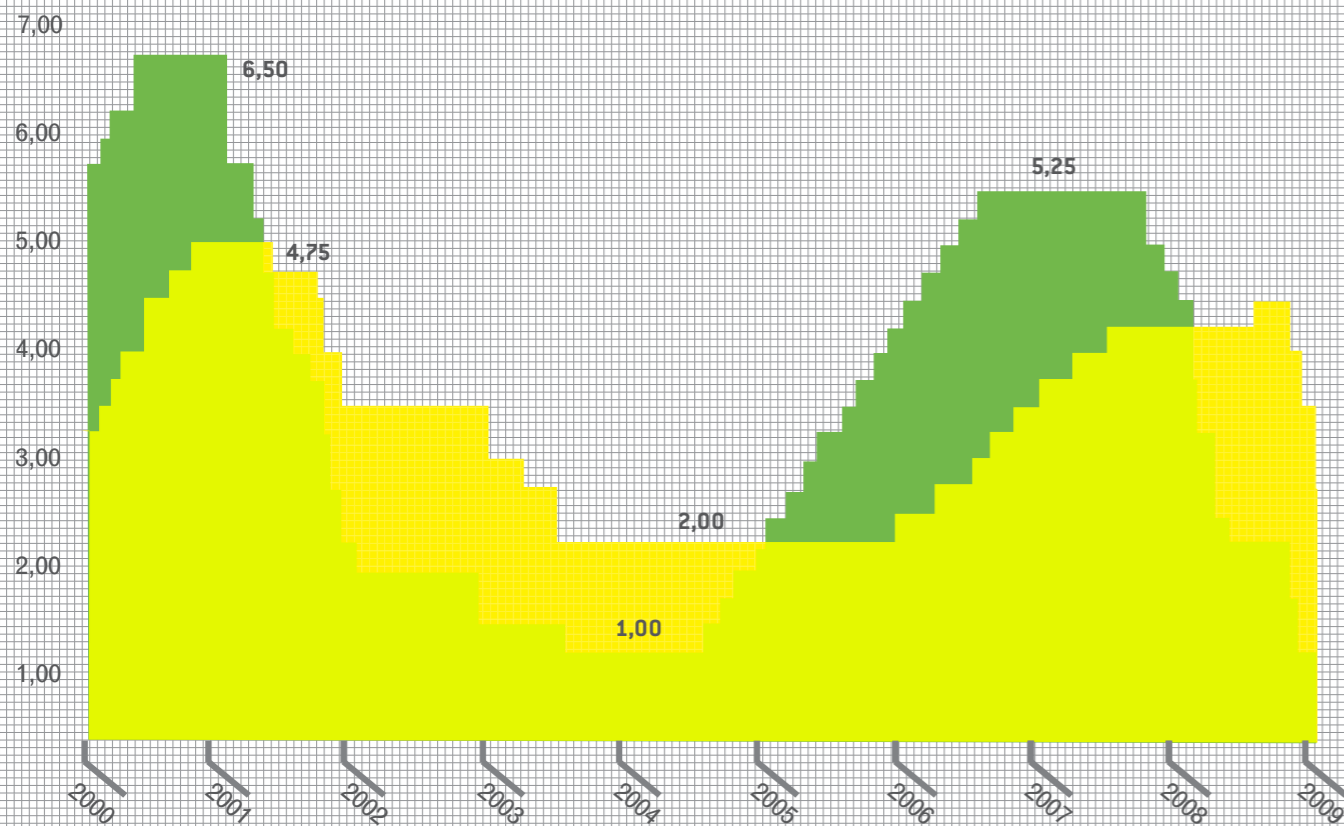
SVILUP DI FIC TL RAIUN EUROPEICH / USA

Rata Funds USA 0-0,25 -> Strisciora de travert (ultim vare di fic por l'ann 2008: 16.12.2008)

Fit EZB 2,50 (ultim vare di fic por l'ann 2008: 04.12.2008)

intensité dla faziun dla crisa finanziaira sön la economia reala a nivel mondial.

La comisciun europea tēgn cunt do na prognosa por le 2009 ti paisc dl raiun europeich ma plü de dër na picia chersciüda dl 0,1%. Le IWF, Fonds de valüta internazional, s'aspeta te süa prognosa al mëteman dl 2008 por le 2009 la pröma rezesciun a nivel mondial dala secunda vera dl monn incà; ti Paisc Todësc dess le rendimënt economich, mosoré sön le produt lordo, jì zoruch dl 0,8 porcënt (de otober dl 2008 s'á le IWF, fonds de valüta internazionala, aspetè ciamò por i Paisc Todësc na rata de mudaziun dl 0,0 porcënt).

Ai 9 de dezèmber dl 2008 à la Banca Mondiala arbassè süa prognosa por döta la chersciüda economica mondiala por l'ann che à da gnì. Ara s'aspeta ma plü na chersciüda globala dl 0,9 porcënt, respet al 2,5 porcënt dl ann 2008.

IWF: An dess s'aspetè la crisa plü grana dala gran depressiun di agn 1930. Dlungia le regrès dl volum dl comerz a nivel mondial dëssel gnì tochè dantadöt les poscibilitès d'esportaziun por i paisc de svilup ti staé plü ricé. A nivel nazional vègnel lauré fora te tröc paisc programs de conjuntöra.

G-20

A pié ia dala sèra di 14 de novèmber dl 2008 el gnü metü a jì na pröma incuntada di rapresentanc plü importanc di 20 G-stac (adöm cun i Paisc Basc y la Spagna sciöche incé rapresentanc dl IWF, Fonds de valüta internazionala y dla Banca Mondiala) a Washington, por s'aconsié sön les fondamëntes de na reforma di marcià finanziair internazionala.

La incuntada de piza nia programada se refej a na scomenciada dl presidënt franzesc Nicolas Sarkozy y dl Pröm Minister britanich Gordon Brown. Travert dess ester - aladò de relaziuns dla stampa - n regolamënt internazional metü jö deboriada, por evité n'atra crisa de chësta sort. Al é gnü aprovè n catalogh cun 47 mosöres singoles. 28 de chëstes mosöres singoles dess gnì metüdes en pratica cina i 31 de merz, i atri punc te n tēmp mesan. Te n'atra conferènza cina i 30 de auri dl 2009 dëssel gnì trat n bilanz intermesan. I partezipanc à detlarè tlermënter de ester a òna cun i prinzijs dl marcé lède, de n comerz davert y marcià finanziair regolà efetivamënter.

Danter l'ater el gnü fissé chëstes mosöres:

- N control plü sterch dles agentöres rating
  - Na regolamentaziun plü sterscia dl fonds hedge speculatif sciöche incé te d'atri produc finanziair nia regolà cina ciamò
  - determinaziun de directives de valutaziun por produc finanziair plü compless
  - Aumënt dla neutralisaziun de capital personal dles istituziuns finanziaires
  - Armonisaziun y elaboraziun dles regoles de balanzamënt
  - Orientamënt di systems de manajadus por arjunje traveré mesans
  - Sconanza da concursc nia leai tres oases de cutes
  - Renforzamënt dl IWF, fonds de valüta internazionala
  - Na miù sconanza di anuzadus tres informaziuns trasparèntes
- Vigni paisc de partezipaziun s'oblièia de mète en pratica les mosöres tl dèrt nazional.

TLIMA ECONOMICCH

Dal 1981 incà damana le IFO, l'Istitut de inrescida economica dla université de Minca, te n turnus de vigni chert dl ann, esperc de n gröm de paisc sciöche ara va cun le svilup dla conjuntöra y cun d'atri daç economics te so raiun d'osservaziun. Tl ultim azertamënt de otober dl 2008 àl tut pert 1.001 esperc de 91 paisc. La inrescida é gnüda fata en colaboraziun cun la ICC, Ćiamena de Comerz Internazionala de Paris y é formada dala valutaziun dla situaziun atuala y dl svilup che an s'aspeta por i proscims sis mëisc. Cun le meso aritmetich de trami i resultac vëgnel dè dant le clima economicch.

Aladò dla inrescida nominada s'è le clima economicch piorè tl cuarto cuartal dl 2008 por le cuinto iade indolater. L'indicadù é jü jö al nivel plü bas da passa 20 agn. La regresciun à sües raisc dantadöt tla valutaziun metüda

mal dla situaziun economica atuala, mo incè les aspetatives por i proscims sis mëisc é gnüdes plü scöres. Dai daç relevà vëigon che i sun te na rezesciun globala.

Le desfridamënt dl clima economicch mondial à tochè en chësc iade nia ma les gran regiuns economicches dl'America dl Nord, dl'Europa ozidentala y dl'Asia, mo incè dl'Europa zentrala y orientala, dla Russia, dl'America Latina y dl'Australia. Tl'Europa ozidentala s'è le clima economicch indò piorè plü o manco te düc i staç. Dantadöt i iudizi sön la situaziun economica atuala s'è mudé dassënn jöpert. Al momënt vëgn la situaziun economica valuta da particolarmënter negativa tla Spagna, tla Talia, tl Belgio y tl'Irlanda. Tl'Asia é sides i iudizi sön la situaziun economica atuala co incè les aspetatives por i proscims sis mëisc gnüs comedà jöpert.

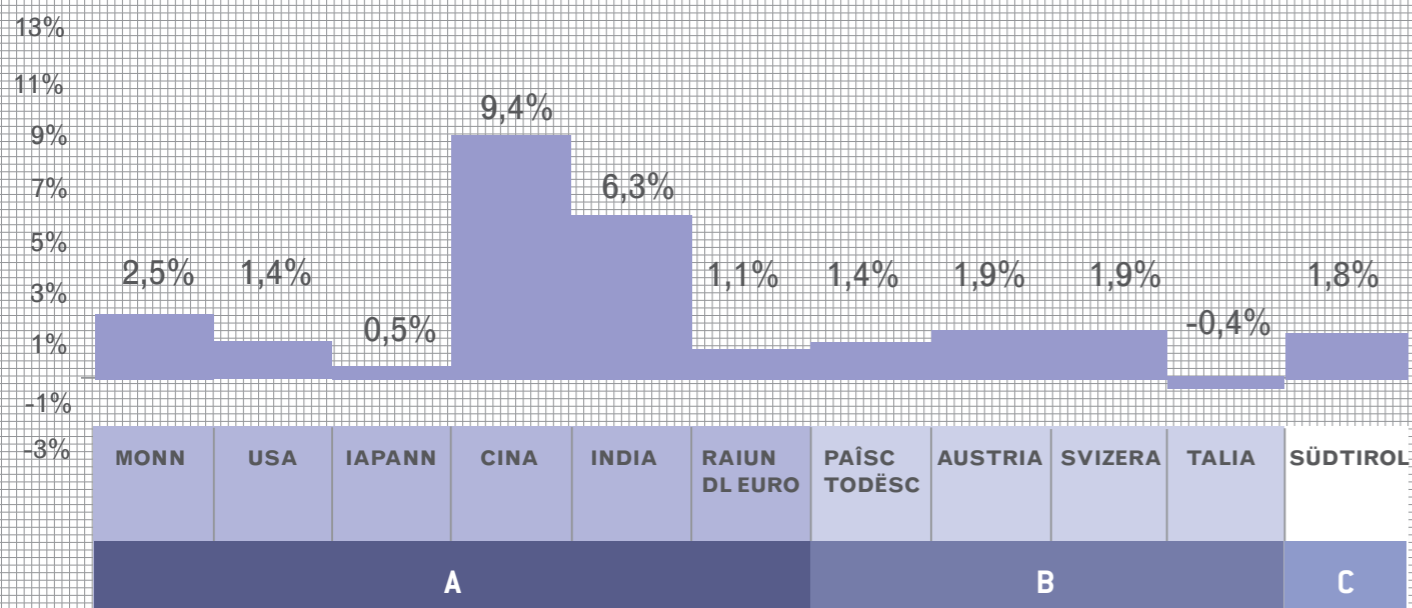
Dl 2009 se piorarà en general le contest internazional. Dai arac y dales proieziuns dla Banca Mondiala vëigon che la economia mondiala chersciarà dl 0,9%. Sides le raiun europeich (-0,6) co incè i USA (-0,5%) y le Iapann (-0,1) dess vire n svilup regressif. La Cina dess altamo crësce ciàmò dl 7,5% y l'India dl 5,8%. Aladò dla prospetiva economica nominada dla OECD, Organisaziun por la colaboraziun y le svilup economicch, dess la chersciüda economica di cater staç Paisc Todësc, Austria, Svizera y Talia se mudé insciö: 0,8%, -0,1%, -0,2% y -0,1%. Te chësc contest dess la chersciüda te Südtirol bëgn gni arfera-

da, mo aladò di arac dl WIFO, Istitut de inrescida economica dla Ćiamena de Comerz da Balsan, arjunje impò ciàmò le 1,4%.

Al svilup sön le marcé dles materies prömes ti ciàron te na manira positiva: i prisc dles materies prömes à la tendënza indò da jì jö. Chësc ò di che la inflaziun s'arbassarà inant tratan l'ann che vëgn. Le curs dl euro che à la tendënza de s'arbassè miorarà la capacitè de concurs di esportadus europeics. I istituç de inrescida internazionala fej i cunç che la situaziun nia stabila sön i marcìa finanziares internazionai restarà insciö almanco cina a mez l'ann 2009.

ECONOMIA INTERNAZIONALE RATES DE CHERSCIÜDA ECONOMICA DL 2008

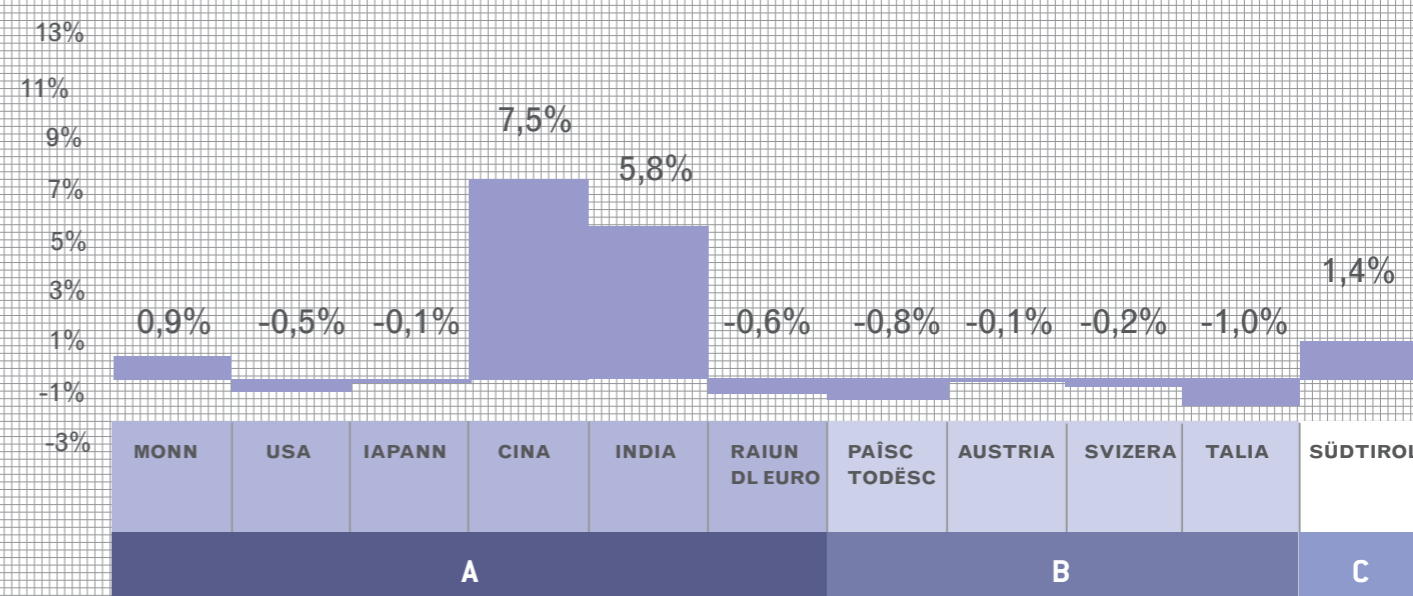
Mudaziun dl BIP respet al ann da denant (real)

Fontana: Banca Mondiala (A) – OECD, Organisaziun por la colaboraziun y le svilup economicch (B) – WIFO, Istitut de inrescida economica dla Ćiamena de Comerz da Balsan (C) Retrat: Economia mondiala – rates de chersciüda economica dl 2008, nivel de dezëmber (A) y novëmber dl 2008 (B) y (C).

ECONOMIA INTERNAZIONALE RATES DE CHERSCIÜDA ECONOMICA DL 2009

Mudaziun dl BIP respet al ann da denant (real)

Fontana: Banca Mondiala (A) – OECD, Organisaziun por la colaboraziun y le svilup economicch (B) – WIFO, Istitut de inrescida economica dla Ćiamena de Comerz da Balsan (C) Retrat: Economia mondiala – rates de chersciüda economica dl 2008, nivel de dezëmber (A) y novëmber dl 2008 (B) y (C).

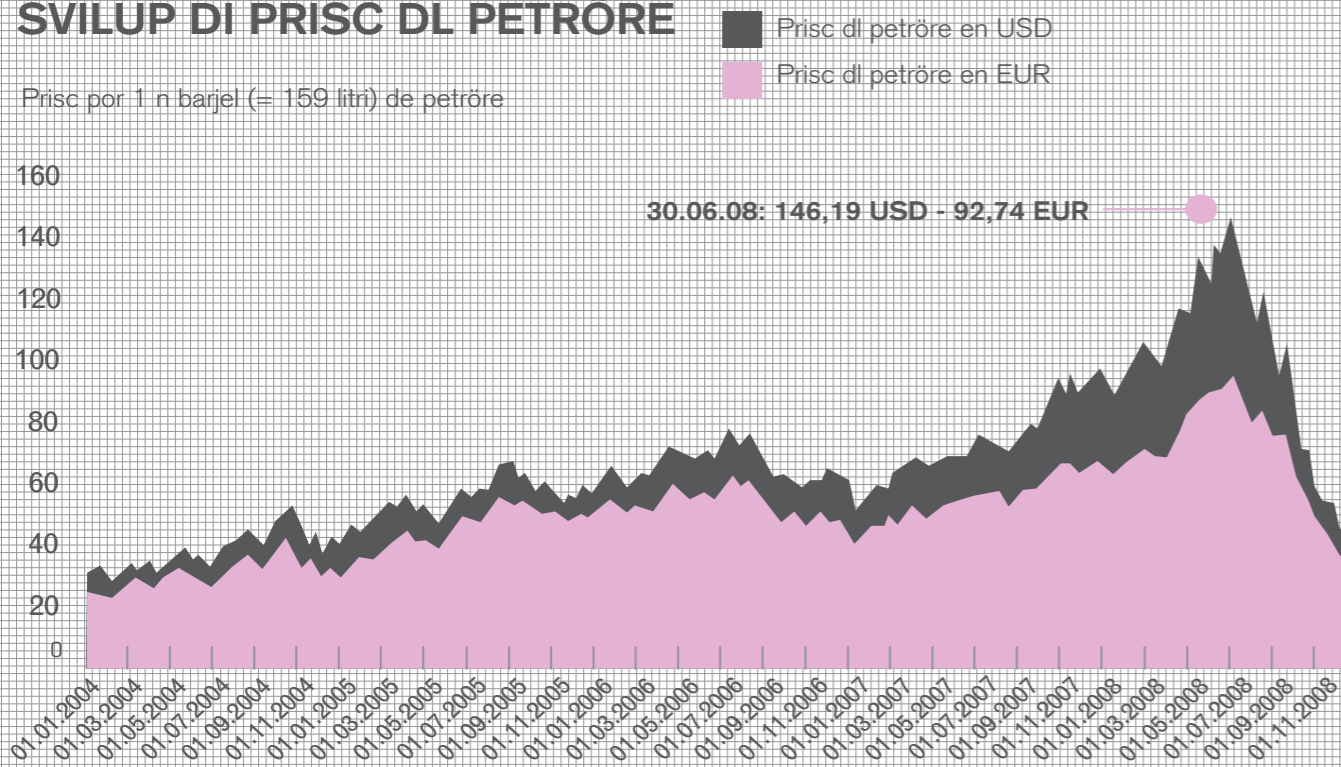
LES GRAN OSCILAZIUNS PRO I PRISC DL PETRÖRE

Le petröre é alzè ti pröms sis mëisc dl 2008 extra dassënn. Sce n barjel de petröre dla sort Brent costà ala fin dl 2007 ciamò ca 98 US-Dollar (66 euro), spo é le prisc aumentè ti pröms sis mëisc zënza lascè do y à arjunt ai 30.06.2008 le livel storich plü alt de 146,19 US-Dollar (92,74 euro). Chësc coresogn a n aumënt dl prisc de 49,2% (en US-Dollar)

o 40,5% (en euro) tl tēmp de ma sis mëisc. Tles edemes dedò s' à la situaziun man man relassè. Les cuotaziuns ê ai 16 de dezēمبر dl 2008 incēr 47 US-Dollar (ca. 34 euro), chël ô di incēr le 52,0% demanco co al mëteman dl ann (en euro: -48,5%) y incēr le 67,9% (en euro: 63,3%) demanco co ai 30.06.2008.

ECONOMIA INTERNAZIONALE SVILUP DI PRISC DL PETRÖRE

Prisc por 1 n barjel (= 159 litri) de petröre

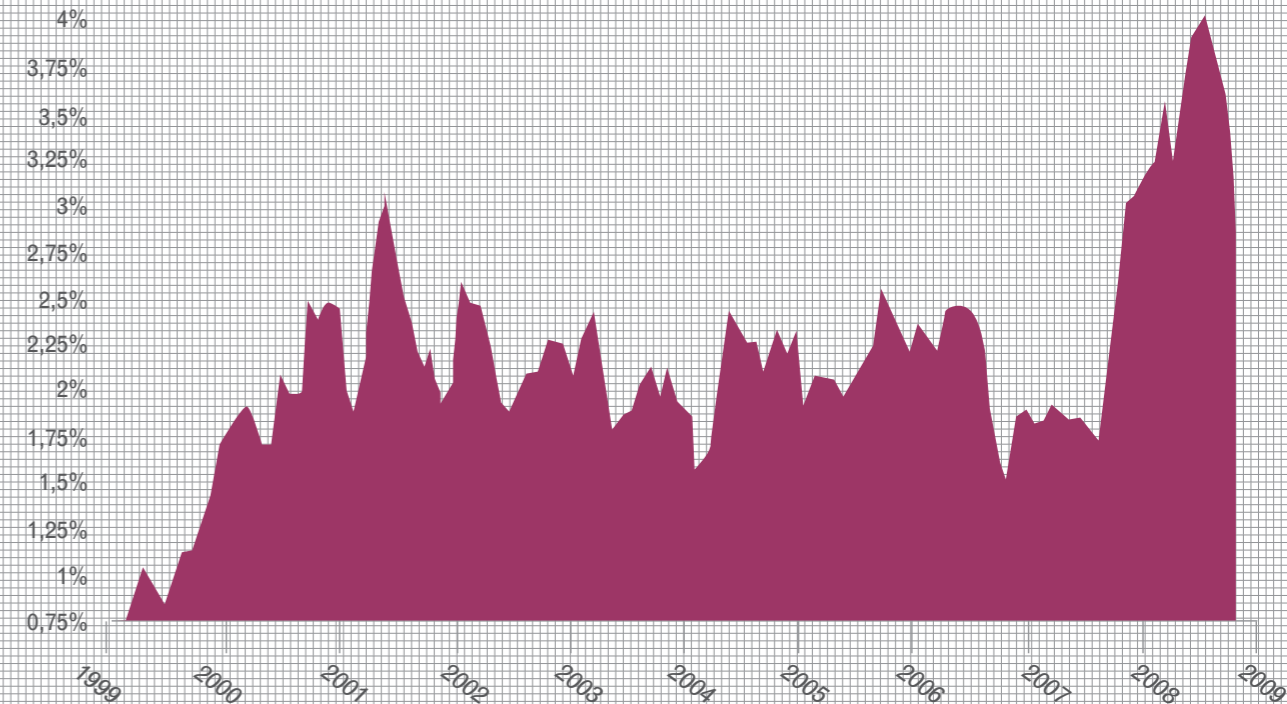
Fontana: WIFO, Istitut de inrescida economica dla Ciamera de Comerz da Balsan
 Retrat: Economia mondiala – svilup di prisc dl petröre

LE FLOCORAMÈNT NÜ DLA INFLAZIUN

Nü tl scenar internazional é stè dl 2008 le flocoramènt de na inflaziun. An ne s' à pa nia propi fat demorvèia por chësc fat, incè ajache les firmes messà bele da n pü de tēmp dloti aumēnc di cosc da cumprè ite. Alimentades é gnüdes les tendēnzes dla inflaziun dantadòt dai prisc dla energia y di alimentars (blà, lat,

y i.i.). Cun la normalisaziun dl svilup di prisc sön i marcià dles materies prömes, chël ô di plü o manco a pié ia da d'agost, à les tendēnzes dla inflaziun indò lascè do. Porimpò tomarà fora la inflaziun tla mesaria anuala plü alta co ciamò dl 2007.

SVILUP DL INDESC DI PRISC DA CONSUM ARMONISÀ (HVPI) TL RAIUN EUROPEICH (EURO 15)

Svilup dl indesc di prisc da consum armonisà (HVPI) tl raiun europeich (Euro 15) Fontana: BZE, banca zentrala europea
 Retrat 24: Economia tl raiun europeich – svilup dl indesc di prisc da consum armonisà

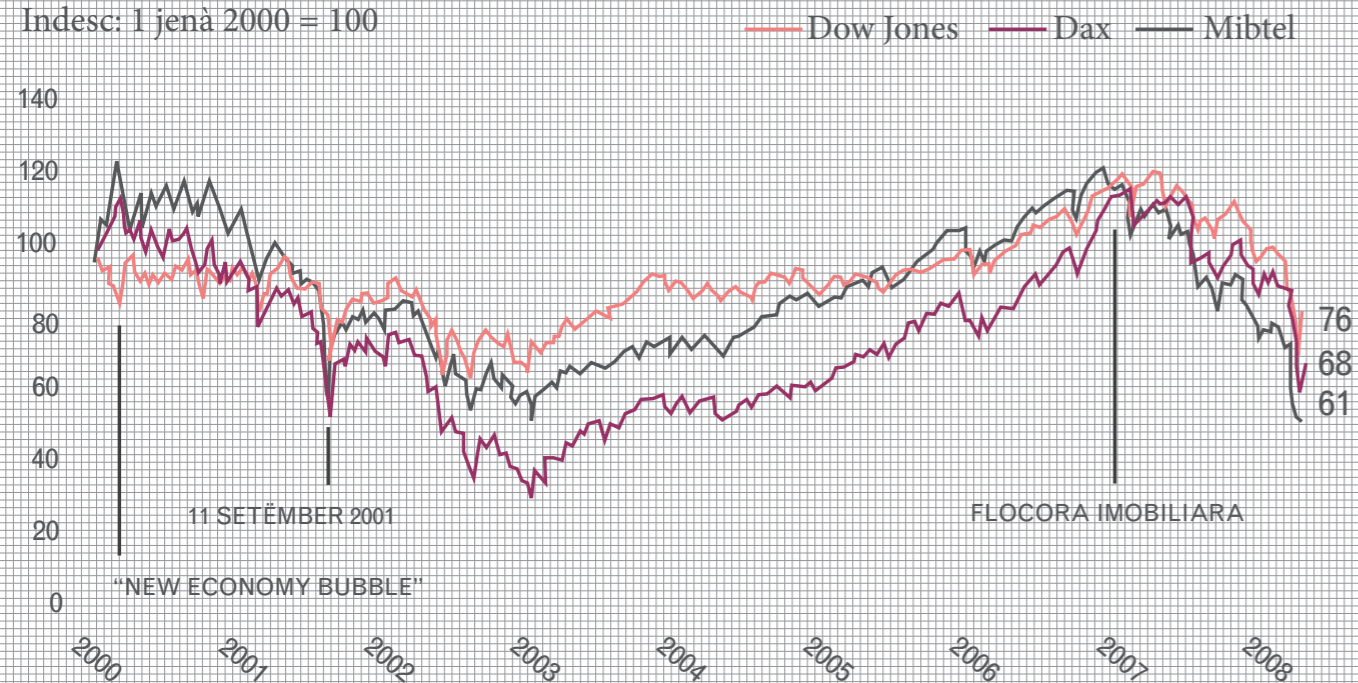
LES GRAN PORDÜDES DL CURS TLES BÖRSES INTERNAZIONALES

Dai pröms mëisc dl 2003 incà vëgnel mandant un trend te dotes les börses internazionales importantes: söpert. Da d'altonn dl 2007 àn fat na ota, chësc sciöche consequënza di pröms efec dla "flocora imobiliara US". I cursc é tendenzialmënter tomà tratan döt

le 2008 y de setëmber ési propi tomà adöm, do les ones de concurs de "Lehman Brothers Holdings Inc." y i.d'a. Dal mëteman dl ann çina i 11.11.2008 à le Dow Jones pordü le 33,35% de so valur, le DAC le 40,10% y le MIBTEL le 41,94%.

ECONOMIA INTERNAZIONALELA INDESC DE BÖRSA

Indesc: 1 jenà 2000 = 100

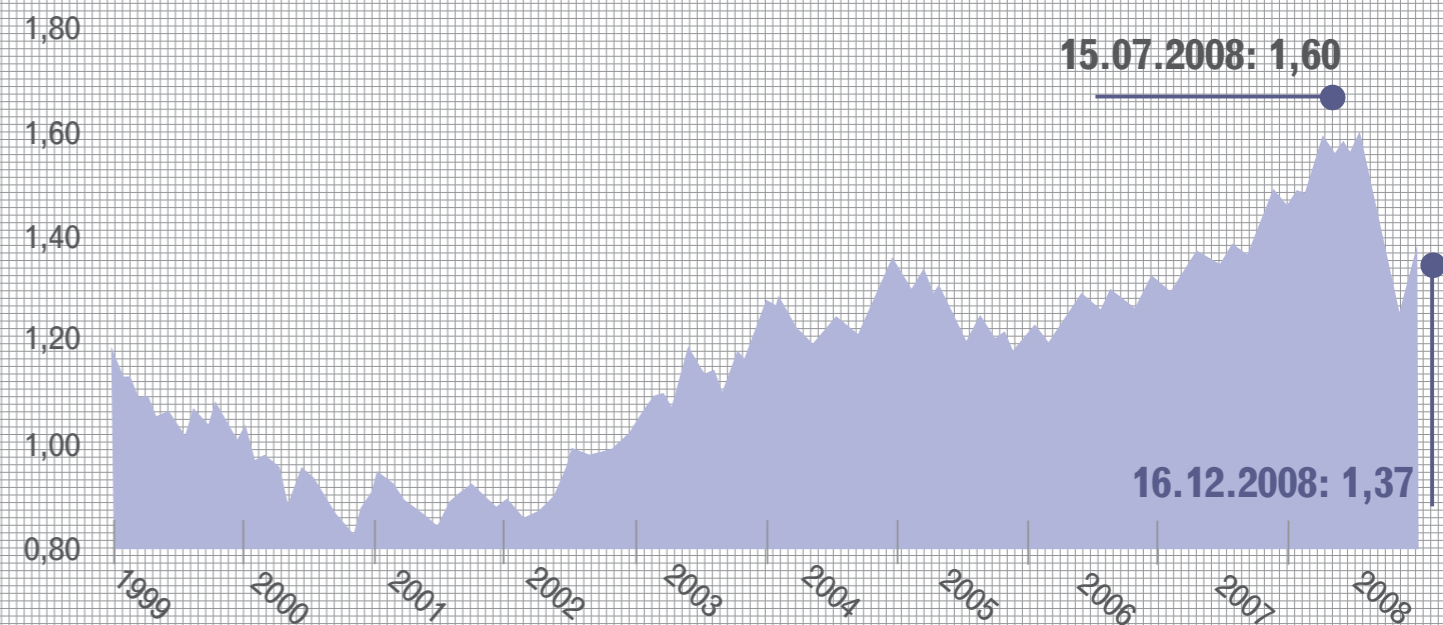
Fontana: WIFO, Istitut de inrescida economica dla Çiamena de Comerz da Balsan
Retrat: Economia mondiala - indesc dla börsa

CURS DL EURO Y DL DOLLAR

Le jore alt dl euro, che tëgn pomez dal 2006 incà, respet al US-Dollar é jü inant ti pröms set mëisc dl 2008. Sce n euro costà ala fin dl 2007 çiamò 1,47 Dollar, spo à l'euro davagné ia por l'ann vare do vare çiamò de plü valur y à arjunt ai 15 de messè le nivel storich plü alt de 1,60 Dollar. Chësc corespogn a n aumënt dl valur de 8,84%. Sciöche consequënza à metü man te n iade na svalutaziun, che à portè te ma püces edemes a cuotaziuns incër le

valur de 1,24 (inultima ai 13 de novëmber). Chësc fat foss bëgn stè positif, porvia che al foss stè plü sauri por les firmes dl raiun europeich y porchël incè por chères de Südtirol d'esportè a chësc nivel te paisc che à sciöche valüta le dollar (sambëgn a condiziun che al vëgnès damanè do assà). Dal'atra pert indere foss i imporç, che foss gnüs paià en dollar, plü çers (da recordè chilò dantadöt les materies prömes).

ECONOMIA TL RAIUN EUROPEICH Curs d'ingiamia Euro/US-Dollar US-Dollar nezesciars por 1 euro

Fontana: WIFO, Istitut de inrescida economica dla Çiamena de Comerz da Balsan
Retrat: Economia tl raiun europeich - Curs d'ingiamia Euro/US-Dollar

ECONOMIA TE SÜDTIROL

Le WIFO, Istitut de inrescida economiche por la Ciàmena de Comerz da Balsan à da püch coiü adöm la situaziun de davagn tl secundo semester dl 2008 y les aspetatives de davagn por le pröm semester dl 2009. I resultac dles inrescides é gnüs publicà tl codejel gnü fora ai 24 de novëmer dl 2008 "Barometer economic, resultac provisorio dl 2008, prospetiva por le 2009".

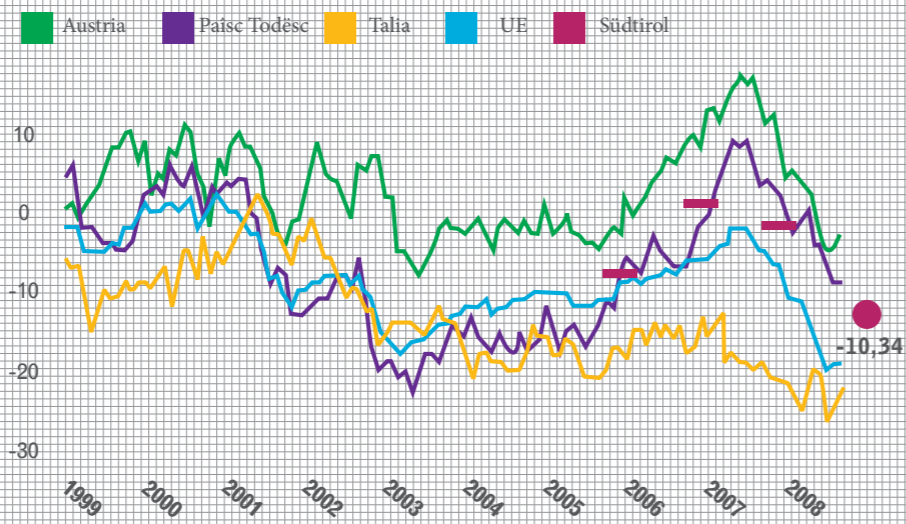
I consumadus – posizium y aspetatives:
Les cater domandes, che é gnüdes tutes en conscidraziun por calcolè le tlima di consumënc:
-la valutaziun dla situaziun economica che an à instësc
-la situaziun dla economia de Südtirol
-le svilup dla dejocupaziun
-les posibilitè de sparagnè scioldi

Le tlima di consumadus de Südtirol é gnü por le secundo iade n pü plü turgher. L'ivr mesan dla Talia y dla Uniun Europeica y mostra n andamënt che ti somëia al tlima di consumadus todësc. Le tlima di consumadus dl' Austria toma fora en confrunt dami.

Ti proscims mëisc fej i consumadus de Südtirol i cunè cun n pice pioramënt dla situaziun economica. Sce an confrontëia indere les valutaziuns cun chères de d'atri paisc, spo s'intënon che la jënt de Südtirol arata che le pioramënt dla situaziun de Südtirol sides cotan manco dramatica de sciöche al ne vëgnës fat mesanamënter te düc i atri paisc dla Uniun Europeica.

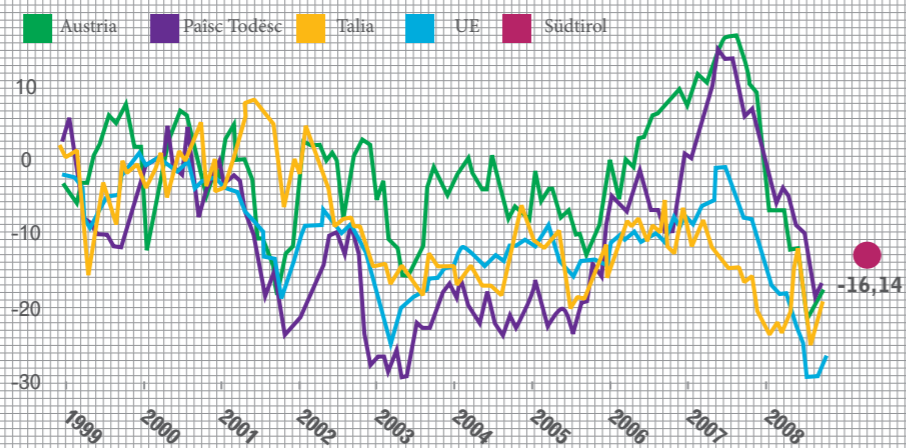
ECONOMIA DE SÜDTIROL TE N CONFRUNT INTERNAZIONAL

Indesc dl tima di consumadus

ECONOMIA DE SÜDTIROL TE N CONFRUNT INTERNAZIONAL

Tlima di consumadus: situaziun economica ti proscims mëisc

SITUAZIUN DL DAVAGN: SLOGAN: LÒNA PESO CO LA SITUAZIUN

Sce an ti ciara ai davagn realisà spo most-ra les valutaziuns dles aziëndes che la situaziun de davagn s'à piorè y chèsc por le terzo iade indolater. I davagns, che é gnüs realisà tla ultima secunda pert dl ann, vëgn valutà en chèsc iade dal 17% de chi che à dè jö süa minunga pro la inrescida cun bun, le 55% sciöche da ester contënc y le 28% sciöche mal.

Le positif: al nen é tres ciàmò le 72% de chi che à fat davagns positifs. Le negativ: dan da n ann y mez é chësta pert ciàmò incër l'88%. Sciöche le grafich mostra é l'indesc de davagn ti "bogn agn" feter incër 90, ti "stlec agn" (p.ej 1993) incër le 70. Cun d'atres parores: les valutaziuns di davagns atuai é ma plü püch dalunc dal nivel storich bas (ciara grafich).

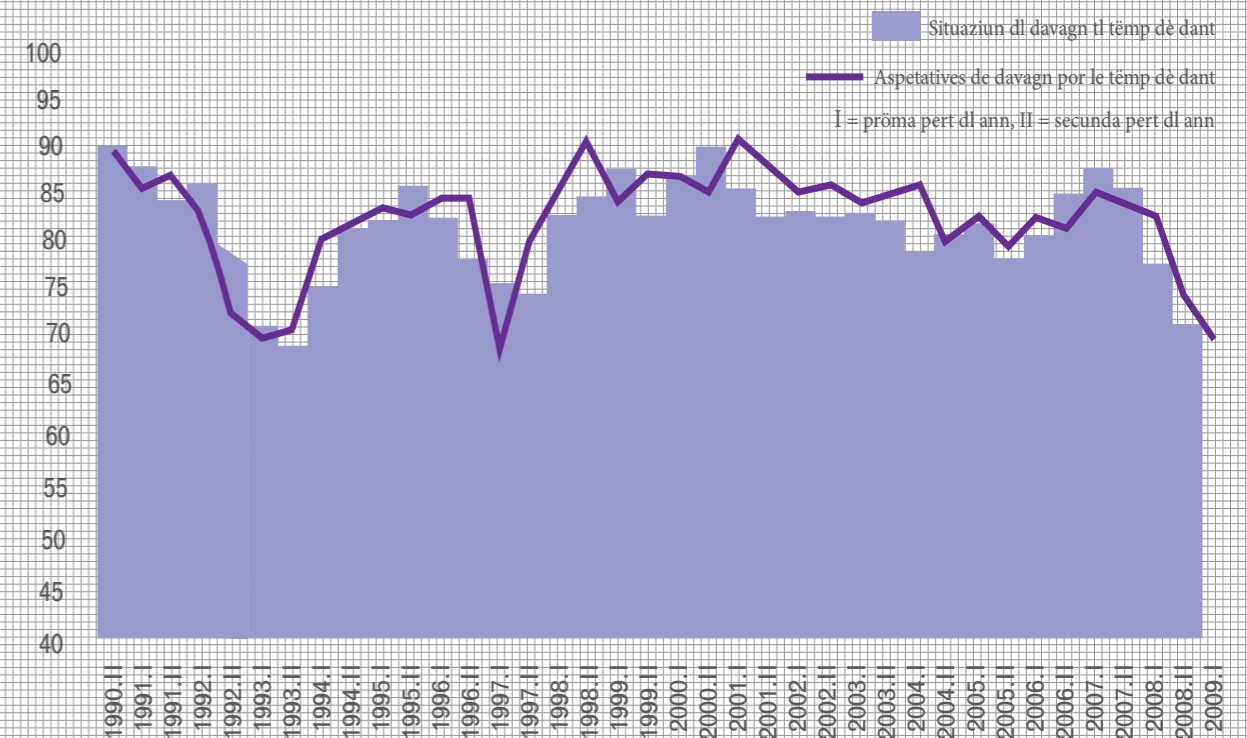
ASPETATIVES DE DAVAGN – SLOGAN: NA GRAN MALSEGURÈZA PRO LES AZIËNDES

Te n contest de malsegurèza generala à incè les aziëndes de Südtirol comedé jöpert sües aspetatives de davagn, y chèsc fora y fora por düc i seturs. L'indesc dles aspetatives de davagn s'à arbassè da 83 dl ann passè a ma plü 70. Concretamënter ò chèsc di che 11% dles aziëndes, che à respognü ales inrescides, s'aspetà por la pröma pert dl ann 2009 de bogn davagns, le 59% davagns mesans y le

30% de stlec davagns. Te chèsc contest él da recordè che la inrescida dl WIFO, Istitut de inrescida economica dla Ciàmena de Comerz de Balsan é gnüda fata tl mëis de otober – te n tëm, olache la crisa finanziaria y economica internaziunala à arjunt so punt culminant por le momënt – y che le fatur psicologich à zënzater albü na gran importanza te chësta inrescida.

ECONOMIA DE SÜDTIROL EN GENERAL Situaziun dl davagn y aspetatives de davagn dles aziëndes tl decurs dl tëm

Indesc = pert dles aziëndes cun valutaziuns positives, en porcënt

SITUAZIUN DL DAVAGN ALADÔ DE SETURS

Les cooperatives da paur dà dant te düc trëi i seturs analisà (economia dla ordöra, dl vin y dl lat) extra n bun svilup di prisc che vëgn paia fora (al cënt porcënt positifs). La situaziun dl davagn vëgn sciazada da pert dl turism y di artejans (vignun davagns positifs dl 78%) en relaziun damì respet ala industria, ai pres-

tadus de sorvisc y ala industria dl fabriché, che é cun plü o manco le 70% avisa tla mesaria de Südtirol. Na situaziun de davagn che sta chita él le comerz alingrossa y al detail che dà dant, plü avisa dl 66% o dl 63%.

ASPETATIVES DL DAVAGN ALADÔ DE SETURS

Lotimism por i proscims sis mëisc é relativamënter gran pro les cooperatives da paur, pro i prestadus de sorvisc y tl turism. L'artejanat é plü o manco tla mesaria de Südtirol. Plü turgheres é les previjiuns tla industria dl fabriché, tl comerz alingrossa, tla industria y tl comerz al detail.

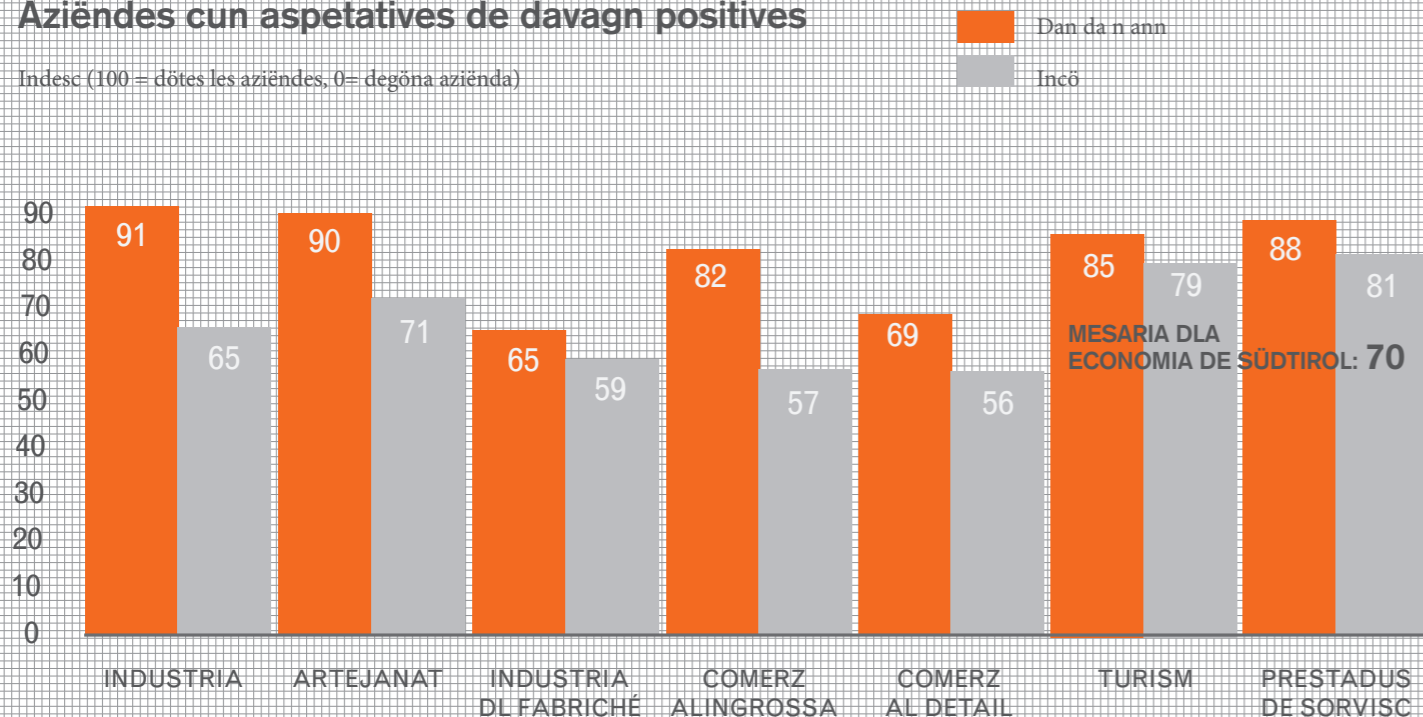
Sce an confrontëia les sciazaziuns dades jö cun chères dl ann passè, spo vëigon che les aspetatives de davagn s'arbasè te düc ot i

seturs. Le plü dassënn él sozedü tla industria, tl comerz alingrossa y tl artejanat. Inçe i prisc de venüda podess restè aladô dla maiù pert de chi che é gnüs damanà (52%) anfat, 28% fej i cuncé cun n aumënt di prisc, le 20% cun n arbassamënt di prisc. Confrontè cun inrescides da denant él jü sö cotan demanco la tendënza di prisc, í che lascia ponsè che les sbürles dla inflaziun podess lascè do ti pröms sis mëisc dl 2009.

ECONOMIA DE SÜDTIROL EN GENERAL

Aziëndes cun aspetatives de davagn positives

Indesc (100 = dotes les aziëndes, 0 = degóna aziënda)

PROSPETIVES POR LE 2009

Tl cheder dla malsegurèza generala à inçe les aziëndes de Südtirol arbassè sües aspetatives de davagn – y chësc fora y fora por düc i seturs. L'indesc dles aspetatives de davagn s'arbasendri da 83 dl ann passè a oramai 70. La segurèza é dër sterscia pro les cooperatives da paur, tl turism y pro i prestadus de sorvisc relativamënter sterscia. N resultat mesan él i artejans che s'aspeta. Chësc po gnì motivé insciö, che de pices aziëndes artejanales é manco tocades dales oscilaziuns de conjuntöra internaziunales y che ares nen ressënt dles consequënzes en caje impormò plü tert.

Plü turghera é l'atmosfera tla industria, inçe sce al mëss gnì desfarenzié chilò danter i singui seturs. Ciamò plü turghera sarà la situaziun tl comerz alingrossa y al detail sciöche

inçe tla industria dl fabriché.

La inrescida pro i consumënc de Südtirol mostra che al vëgn inçe chilò aratè che le svilup sides dër ri tl ann che vëgn. Dal cheder general che an po fà cun les analyses vëigon che le ralentamënt dla dinamica economica jarà inant por Südtirol dl 2009. Plü bas sarà dantadöt le contribut de chersciüda che vëgn dal marcé talian y internaziunales por Südtirol. La economia de Südtirol po dal'atra pert se basè sön na dinamica autonoma sterscia, insciö che l'indebilmënt economich po gnì tignì ite.

Sce an tëgn cunt de düc i faturs importanè rüon por le 2009 por la economia de Südtirol bonamënter a na chersciüda dl 1,4%.

AZIËNDES – NUMER STAGNËNT, DE MANCO CONCURSC

Ai 30 de setëmber él scrit ite tl register dl comerz avisa 56.969 aziëndes (-0,1% respet al medem dé de referimënt dl ann da denant); 39.551 de chëstes comerciales (-0,3%). N pice püch él inçe jü zoruch le numer dles aziëndes artejanales (da 13.460 a 13.426, chësc fej fora -0,3%). Aumentè é indere dantadöt le numer di prestadus de sorvisc privac (+1,7%). Inçe sce al pê che al sides na crisa crëscel tres ciamò le numer dles aziëndes tla industria dl fabriché. Ti pröms diesc mëisc dl ann 2008 él

58 prozedöres de concurs davertes. L'ann denant nen él tl medem momënt 78. Pro les 58 aziëndes se tràtera dantadöt de de pices aziëndes cun püch dependënc. Ma te ca 10 caji se tràtera de aziëndes cun plü co 10 dependënc. Indöt podëssel gnì tochè diretamënter incèr 350 dependënc dala "ona de concurs".

MARCÉ DL LAÛR – INANT BUN DE TÓ SÖ, RATA DE DEJOCUPAZIUN BASSA

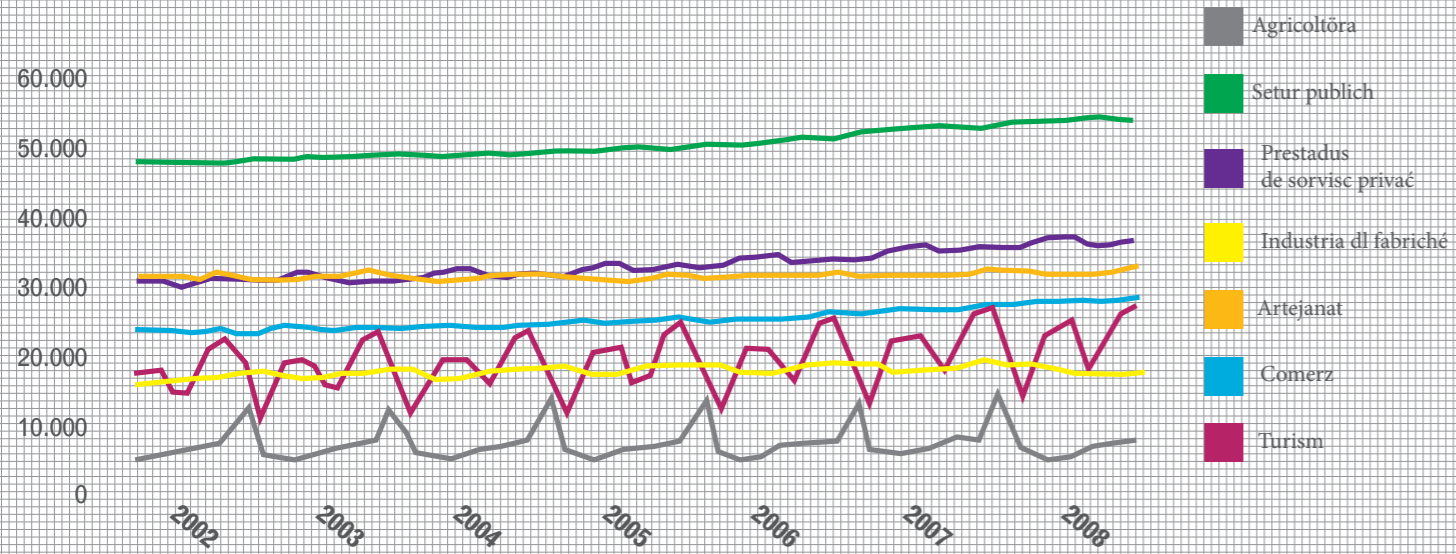
Le numer de chi che laöra é chersciüda ti pröms sis mëisc dl 2008 a 232.401 (mesaria dl ann). Chësc corespogn a na chersciüda dl 2,9% en confrunt al medem tēmp dl ann da denant. Plü de chël che an ne s'aspeta él chersciü l'ativité dles ères. Le numer de chères che laöra sot a patrun fej fora mesanamënter ti pröms ot mëisc dl ann 188.017 (+1,9% respet al medem momënt dl ann da denant). Numeri d'ocupaziun en

aumënt vëgnel dant en particular tl comerz (+4,4%), tl turism (+3,8%) y tl ciamp dles prestaziuns de laür (3,0%). Por le pröm iade é le numer jü zoruch pro chi che laöra autonomamënter tla industria dl fabriché (-2,1%).

La rata de dejocupaziun statistica resta inant sön n nivel alt, chël ô di al 2,6%.

ECONOMIA DE SÜDTIROL EN GENERAL

Svilup dl numer de chi che laôra autonomamënter

TU À DÈ DO LA FLÖM DE TURISC TI MËISC DA D'ALTONN

L'ann turistic 2007/2008 (da novëmber dl 2007 a otober dl 2008) registrèia respet al medem tèmپ dl ann da denant n plü dl 2,4% di ghesc che é rovà adalerch y dl 1,7% di pernotamënc. Chësc svilup é lié dantadöt ai resultač positivs dla sajun da d'invern 2007/2008 che à registré sides pro i ghesc che é rovà adalerch co incè pro i pernotamënc n gran aumënt (respetivamënter +5,5%). La sajun da d'isté indere n'è nia portè de bogh resultač de pernotamënt, ci che é da odèi dantadöt ti ultims mëisc dl isté (agost -1,4%, setëmber -5,5%, dač provisorio otober -1,5%).

Tl mez ann da d'isté dl 2008 (da mà a otober) èl gnü registré respet al medem tèmپ dl ann da denant valurs stabii pro i ghesc che é rovà adalerch (+0,2%) y valurs lisiermënter plü basc pro i pernotamënc (-0,8%). I resultač de chësta sajun da d'isté s'arlonanèia cun incèr 16,5 miliuns de pernotamënc, do cater agn de chersciüda regulara, indò dal record de incèr 17 miliuns de pernotamënc dl 1995. Le Tiroi à registré tl medem tèmپ n aumënt dl 3,2% pro i ghesc rovà adalerch y dl 1,8% pro i pernotamënc.

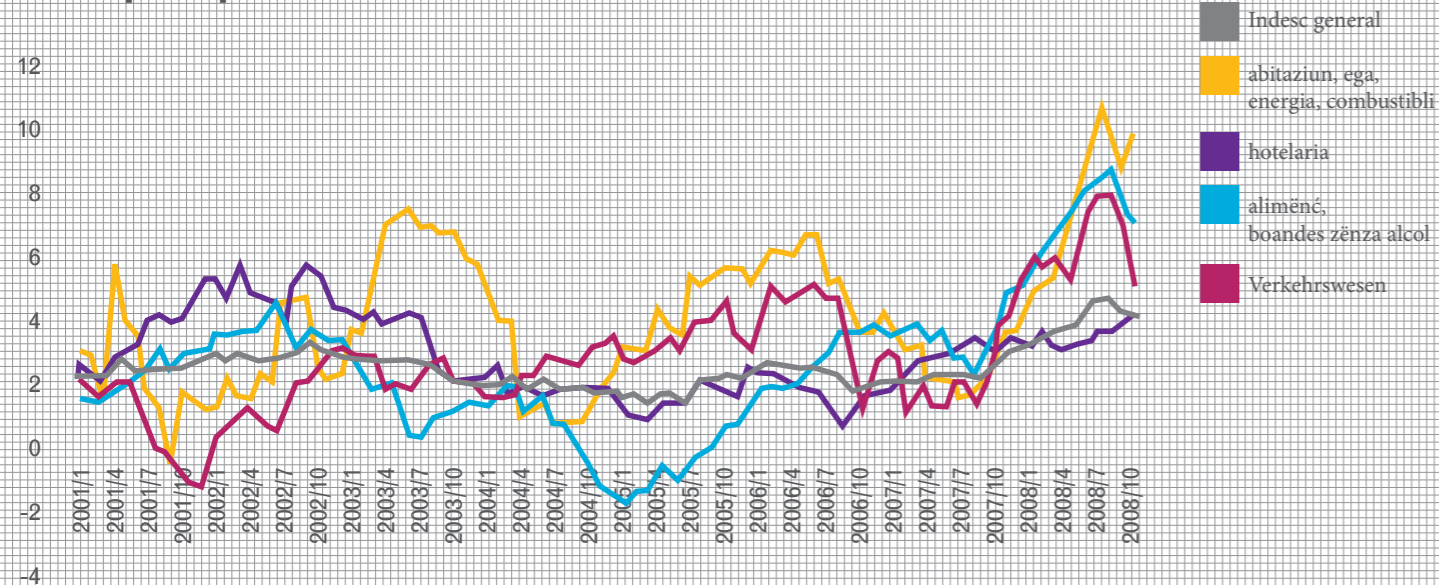
PRISC DI CONSUMADUS – GRAN ONA DL AUMËNT DI PRISC CINA DE MESSÈ DL 2008, RELASSAMËNT DA AGOST INANT

Tl tèmپ danter setëmber dl 2007 y messè dl 2008 paròl che l'indesc di consumadus por les families di lauranç y di dependënc (laprò incè le tabach) alzass dassënn a Balsan. Te püç mëisc é la rata d'aumënt dl indesc di prisc di consumadus relevè vigni mëis jü sö dal 2,4% (setëmber 2007) al 4,7% (messè 2008). Da d'agost inant à la sbürta di prisc indò lascè do. L'aumënt di indesc di prisc di consumadus

à fat fora ti mëisc da jenà çina otober 2008 mesanamënter 4,0%. Incè sce la tenjiun à lascè do ti ultims mëisc sarà la rata d'aumënt di indesc di prisc di consumadus por la cité de Balsan dl 2008 bonamënter incèr l'1,5% punc porcentuai sura le nivel dl 2007 (2,4%).

ECONOMIA DE SÜDTIROL

Svilup di prisc di consumadus

**AUTOSTRADA A22
TRAFICH PLÜ O MANCO
STABIL**

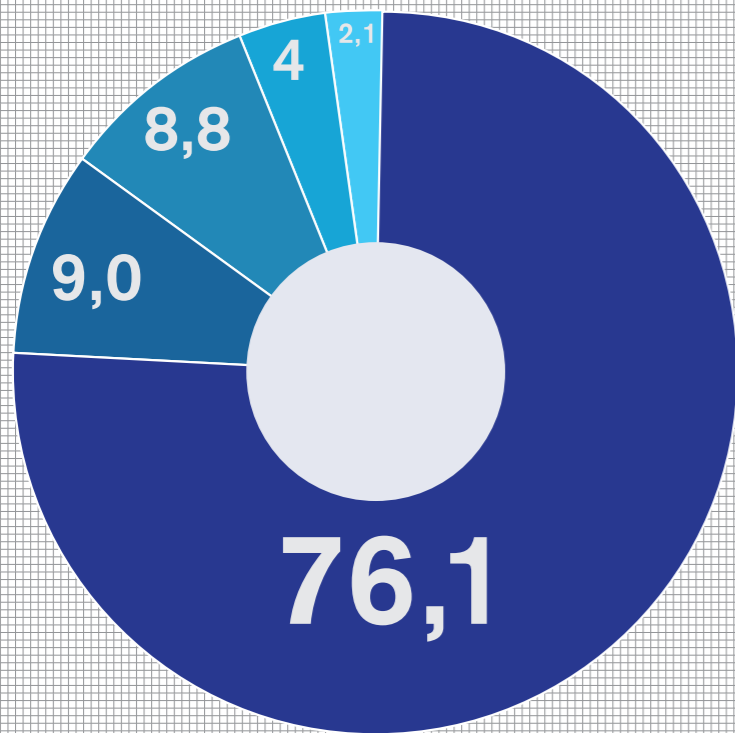
Ti pröms nü mëisc dl ann à le trafich sön la A22 respet al medem tèmپ dl ann da denant indöt tut jö (-0,2%). Le regrès à da nen fà en pröma linia cun le trafich lisier (-0,6%). Le trafich pesoch é aumentè lisermänter (+1,3%).

**BILANZ PUBLICH DL 2008
DLA PROVINZIA AUTONOMA
DE BALSAN-SÜDTIROL**

Le bilanz publich dl 2008 dla Provinzia Autonoma de Balsan-Südtirol é a 5.025,9 miliuns de euro. Respet al ann da denant (4.606,0 miliuns de euro) corespogn chësc a n aument de 419,9 miliuns de euro (9,1%).

BILANZ PUBLICH DL 2008

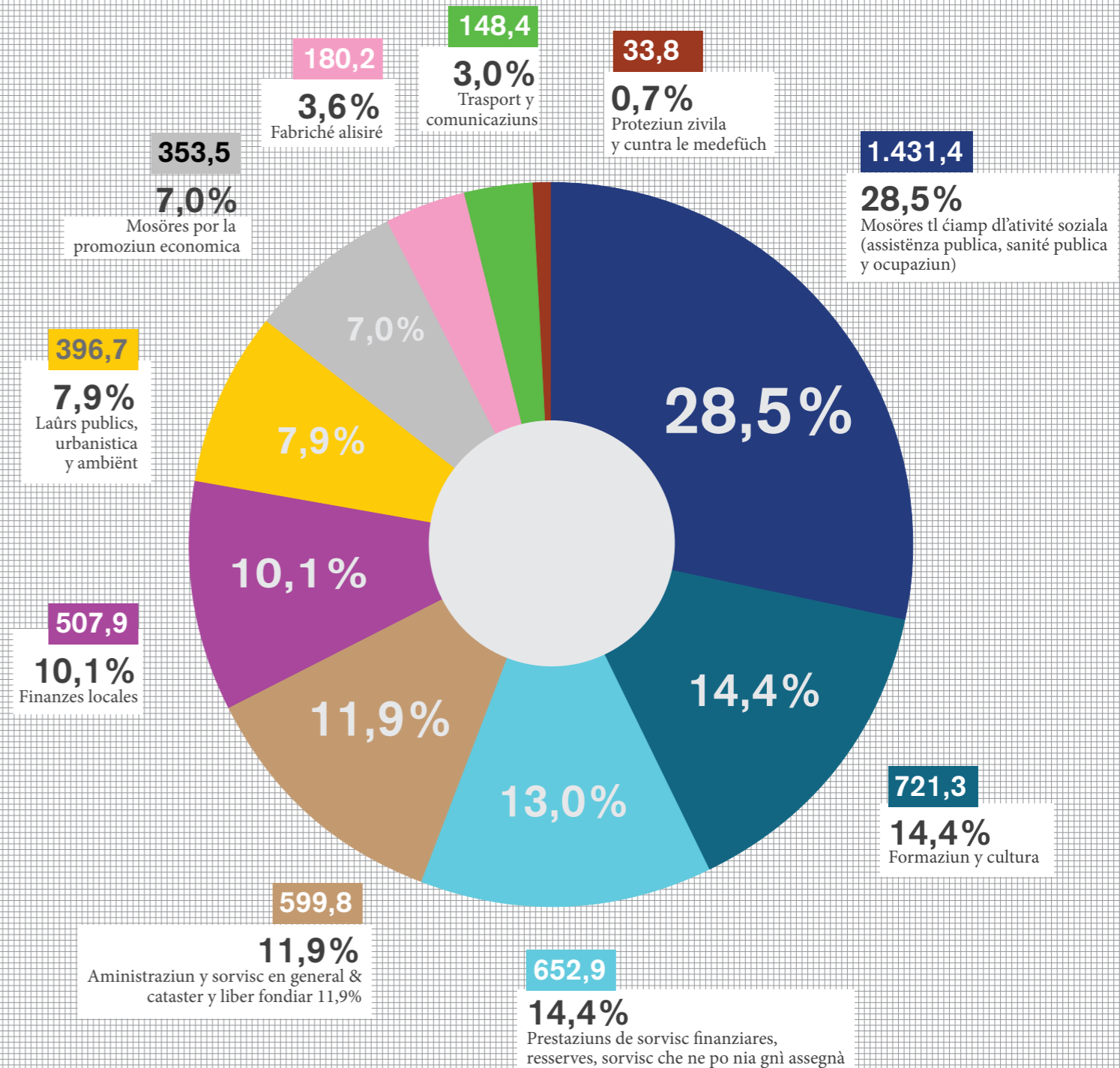
Les entrades aladò de süa provegnènza (en miliuns de euro)

106,5	2,1%	Entrades patrimoniales
202,4	4,0%	Suraplü
444,0	8,8%	Contribuc dl stat, dla regiun, dla Uniun Europeica
450,0	9,0%	Imprèsc
3.823,0	76,1%	Entrades da cutes y tribuc

BILANZ PUBLICH DL 2008

Sudivijiun dles spëises aladò dles funziuns (en miliuns de euro)

TURISM TLA VAL BADIA

Al në nia de nü sce an dij che le turism rapresentëia por nosc raiun la usc economica plü sterscia. Düc i atri seturs, dal artejanat al comertz al setur privat depënn en gran pert da chësta fontana de davagn. Inçe le davagn de de plü lüsc da pair é ultimamënter lià tres l'agriturism al turism.

Incina ciamò ünse odü che chësc setur é tresfora chersciü. Les statistiches sön les presënzes le desmostra tiermënter.

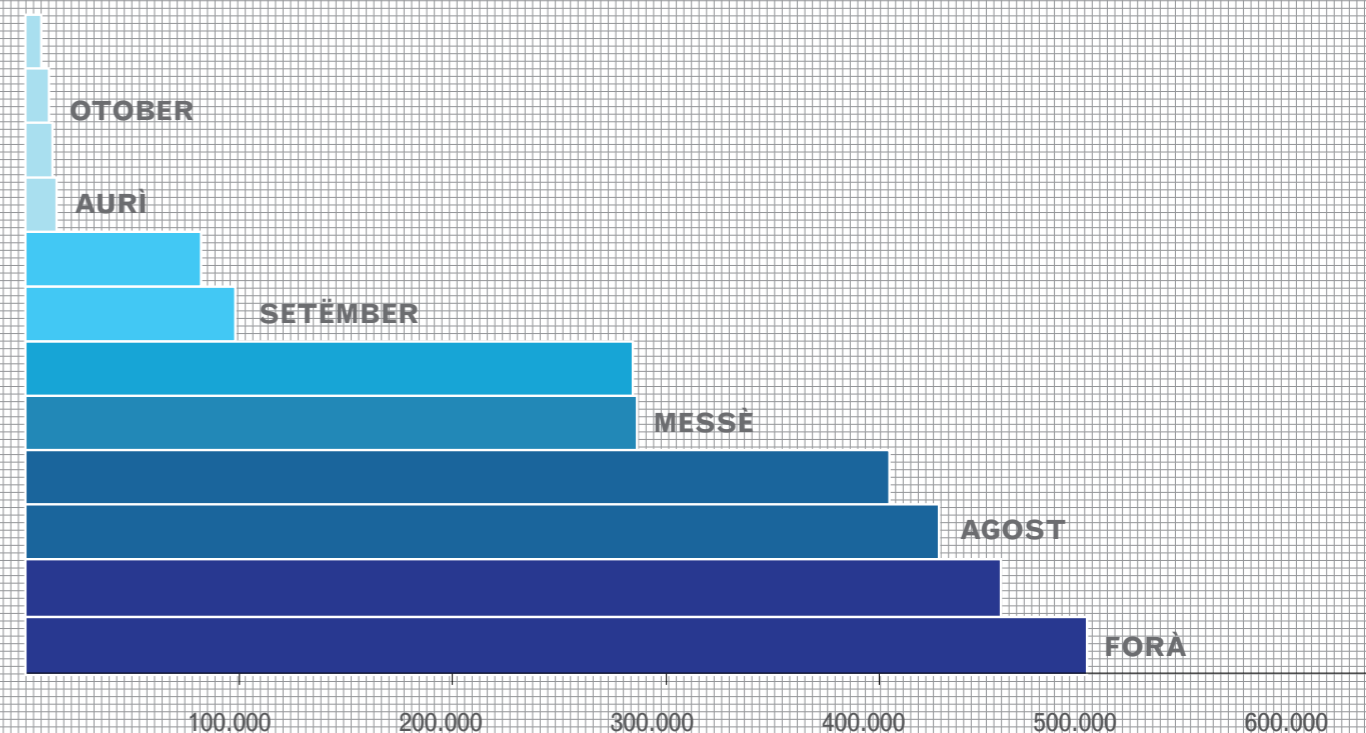
Mo al é inçe stè de plü mudaziuns.

Ti ultims agn s'al ascortè i tèmps de sojornanza, da dôes edemes a òna nédema cun n gròm de domandes por la fin d'edema. Chësta tendënza se sleria fora dantadöt ti mëisc da d'isté.

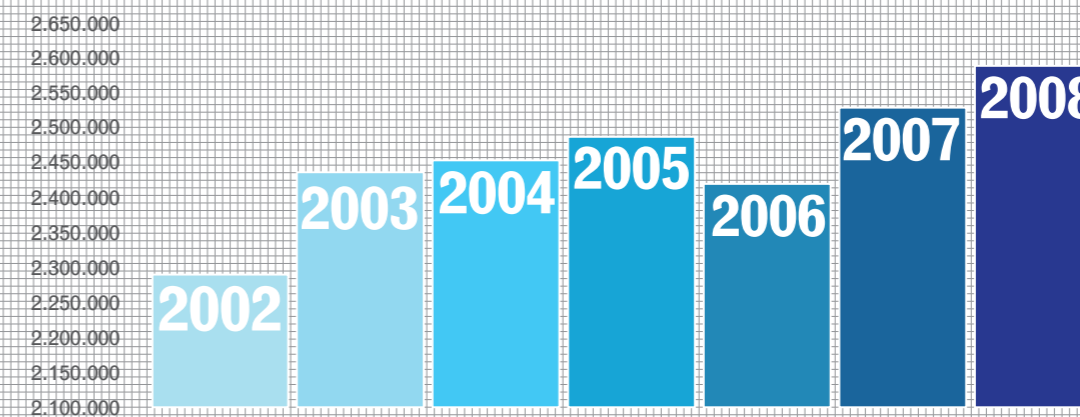
N iade é le personal de hotel dantadöt dl post, deperpo che ti ultims agn é passa mez le personal jënt che vëgn da d'atri raiuns dla Talia y da d'atri paisc che alda o che n'alda nia pro la comunité europeica.

Inçe la provegnënza dl turist é man man mudada tl tèmpt. Ti agn setanta y ti pröms agn otanta gnò i sciuri dantadöt dai Paisc Todësc, spo èl scialdi sciuri talians. Ti ultims agn registrëion de gragn aumënc por ci che reverda i paisc dl'Europa dl est. Nostes strotöres turistiche y implané portamunt é stades bones te düc chisc agn de ti jì do a chëstes mudaziuns cun sacrifici y cosc nia da püch: al é gnü ciarè dantadöt dla cualité dles infraströtöres y di sorvisc pità. Chësc nes pormët de ti ciarè al dagnì cun otimism moderè inçe sce la crisa tëgn te smorzia la economia mondiala.

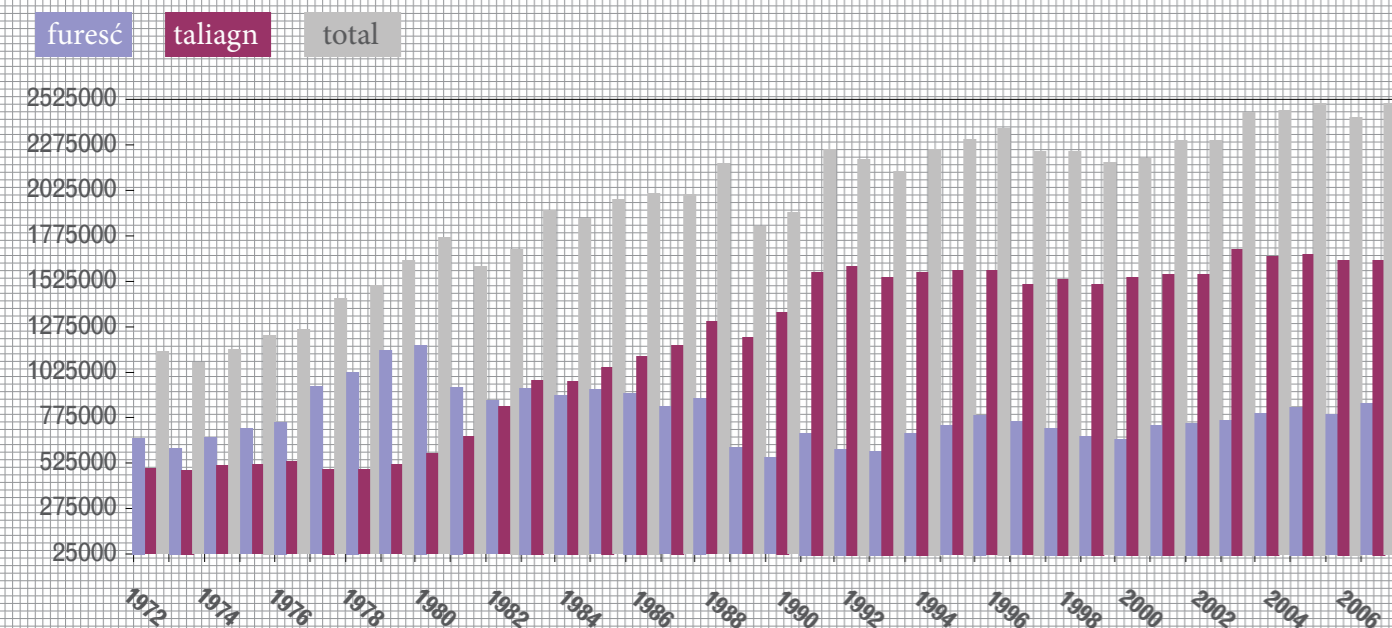
PREJËNZES TURISTICHE VAL BADIA

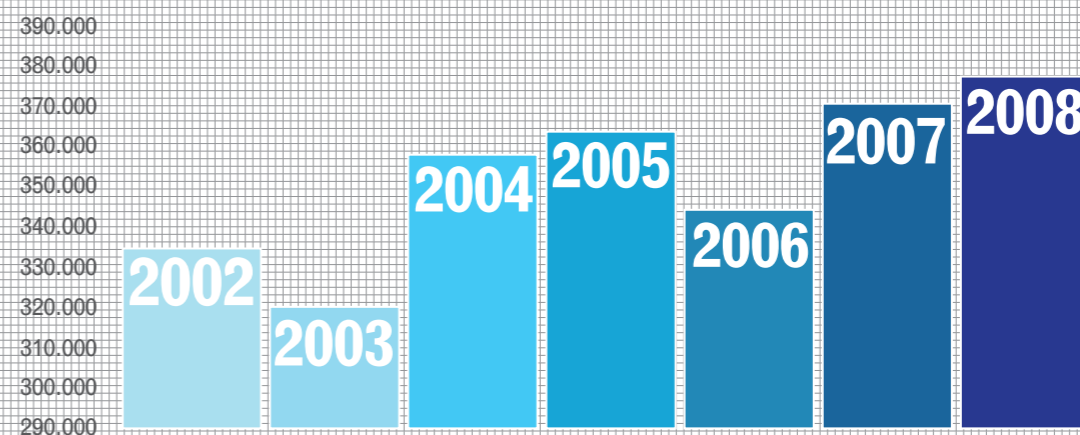
PREJËNZES TURISTICHE VAL BADIA

PREJËNZES TURISTICHE VAL BADIA

PREJËNZES TURISTICHE FODOM

EVOLUZIUN IMPLANC PORTAMUNT

DOLOMITI SUPERSKI

	92/93	94/95	99/00	04/05	07/08	08/09	% rispetto a 92/93	trend
CABINOVIES AG. AUTOMATICI	22	28	40	49	58	60	172,73%	↑
SENTADOIES AG. AUTOMATICI	23	31	59	77	92	94	308,70%	↑
SENTADOIES FISSES	142	136	139	140	128	129	-9,15%	↓
SCILIFC	248	243	198	154	141	140	-43,55%	↓
FUNIVIES	25	26	21	23	22	21	-16,00%	↓
INDÖT	460	464	457	443	441	444	-3,48%	↔

EVOLUZIUN IMPLANC PORTAMUNT

PLAN DE CORONES

	92/93	94/95	99/00	04/05	07/08	08/09	% rispetto a 92/93	trend
CABINOVIES AG. AUTOMATICI	9	12	12	14	19	19	111,11%	↑
SENTADOIES AG. AUTOMATICI	1	4	5	5	5	5	400,00%	↑
SENTADOIES FISSES	10	5	5	3	1	1	-90,00%	↓
SCILIFC	12	10	10	8	6	5	-58,33%	↓
FUNIVIES	0	0	0	0	0	0	0,00%	↔
INDÖT	32	31	32	30	31	30	-6,25%	↔

EVOLUZIUN IMPLANC PORTAMUNT

ALTA BADIA

	92/93	94/95	99/00	04/05	07/08	08/09	% rispetto a 92/93	trend
CABINOVIES AG. AUTOMATICI	1	1	2	7	8	8	700,00%	↑
SENTADOIES AG. AUTOMATICI	5	7	7	9	11	11	120,00%	↑
SENTADOIES FISSES	14	19	19	15	13	14	00,00%	↔
SCILIFC	33	28	26	14	13	13	-61,00%	↓
FUNIVIES	2	2	2	0	0	0	-100,00%	↓
INDÖT	55	57	56	45	45	46	-16,36%	↔

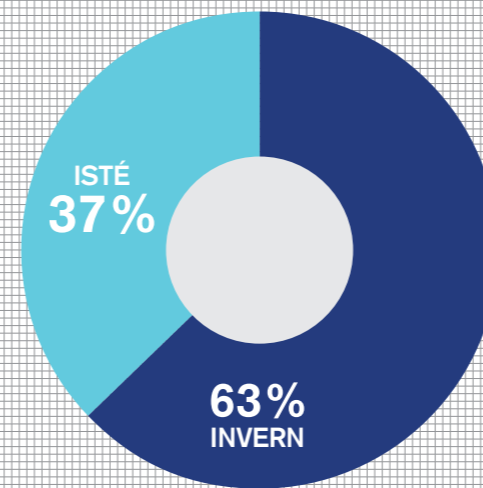
DOLOMITI SUPERSKI

RESULTAC DE VENÜDA

Dis skipass venüs DOLOMITI SUPERSKI & valada (1992 - 2005)
extra: cherta da punç : 200.000 unitès por sajun

CONFRUNT ISTÉ INVER

INFORMAZIUNS DALA UNIUN DI PAURS

LÜSC DA PAUR TLA VAL BADIA, SITUAZIUN 2008

La tendënza por i agn che à da gni é chëra de smendri les aziëndes da lat y de passè a aziëndes che tègn vacës da videl o d'atri tiers. Do che al é gnü portè ite la premia por la sconanza dla contrada vëgnel incè sié y mantigni tres de plü pra da munt. Por mirit dla lezitënza de nüsc paurs vëgnel mantigni le cheder dla contrada de nosta patria, che vëgn adorè por tröp retlam (te vigni setur).

Por che le paurs ne mësses nia fà n secundo laür, ciafa le setur "vacanzas sön le lüch da paurs" tres de plü importanza. Tl ann 2008 él gnü stlüt jö y jü en forza la lege Uab che an s'aspetà bele di. Cun la merscia "ial cöce" ti vëgnel dè al ghest na impormetüda de cualité tlera. Cun la restrotoraziun y la otimisaziun dles mascinns de inrescida intensives dl portal www.roterhahn.it àl podü gni arjunt de gragn aumënc.

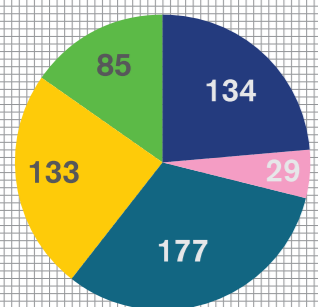
En general s'à la uniun di paurs de Südtirol engagè dassënn te chëstes chestiuns: proprie-

té di paurs, lege sön l'espropriaziun, cutes da frabiché, contribuè d'urbanisaziun, cutes sön i imobii de comun ICI, l'agricoltöra da munt, les lites provinziale y les lites dla uniun di paurs, responsabilitès por i trus da jì cun la roda, ciacia, sconanza dles eghes, acordanzes en cunt dles pistes y tröp d'ater ciàmò laprò. Piada ia bun é la sozieté GmbH "Arag-Maschinenringservice" de Südtirol. Sciöche aziënda afliada dl cërtil de mascinns de Südtirol éra da odèi sciöche punt danter les organisaziuns publiche y private y les paures y i paurs. Le fin é chël de ciarè d'abiné sorvisc y de ti garantì insciö ai paurs n davagn implü. Na importanza zentrala tla politica dla uniun reverda dl 2008 les lites dla uniun di paurs. Al é gnü lité danü sides a nivel local co provinzial.

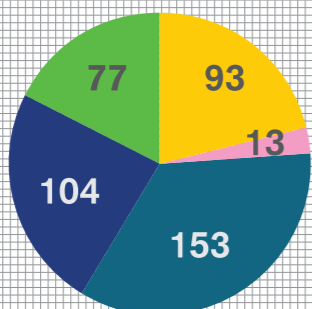
De plü inovaziuns y laürs dla uniun di paurs de Südtirol podëise li sön la plata internet: www.sbb.it

■ SAN MARTIN DE TOR ■ LA VAL ■ BADIA ■ MAREO ■ CORVARA

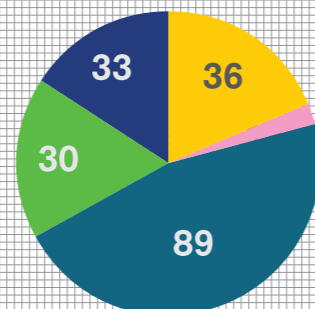
LÜSC DA PAUR
tl register provincial

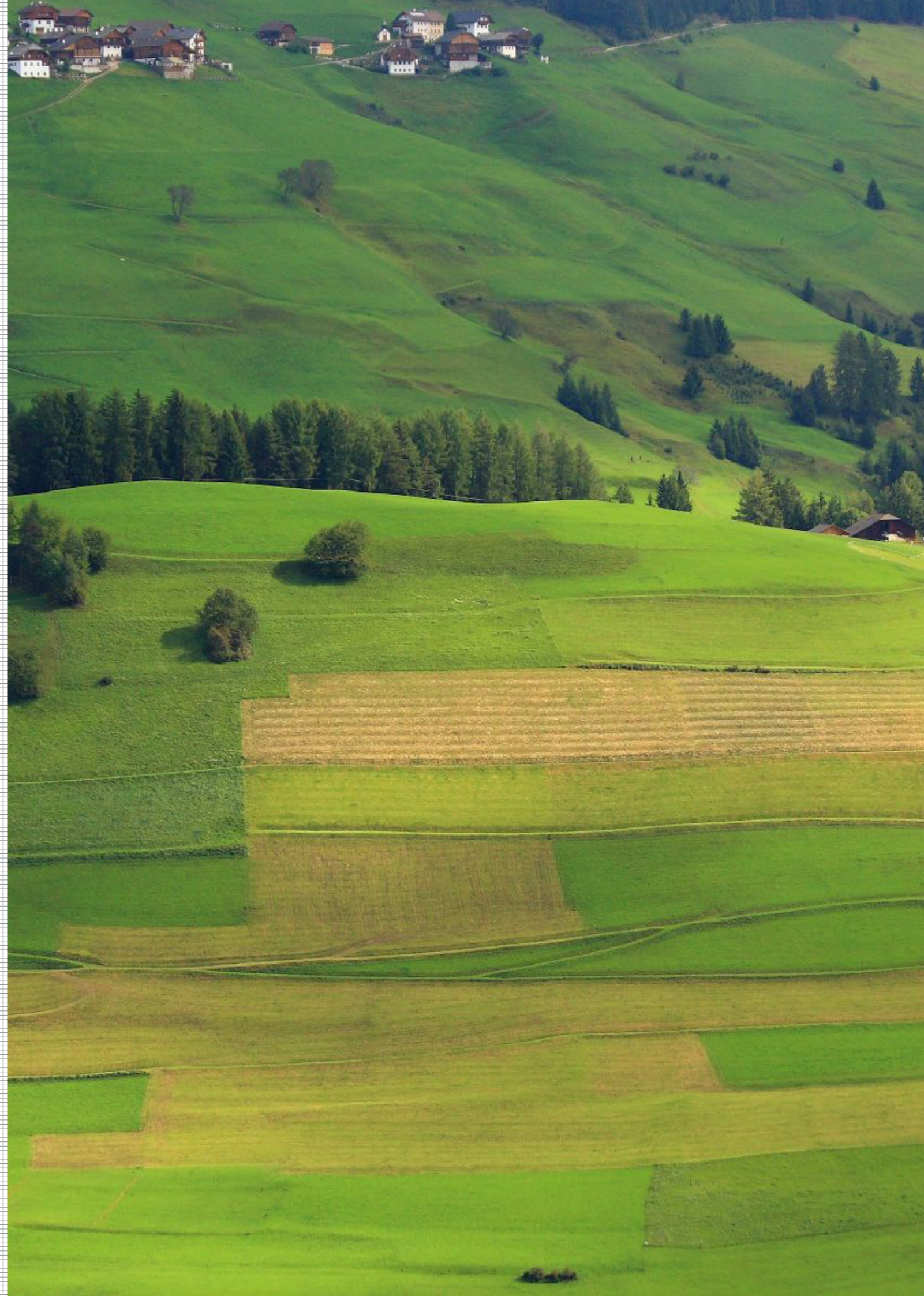
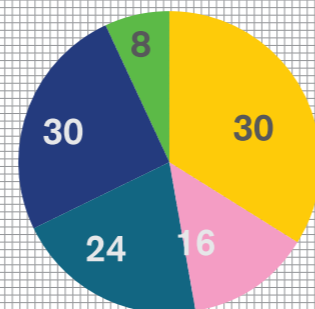
CUN TIERS

AZIËNDES
che da jö le lat

PRA DA MUNT
zënza tiers

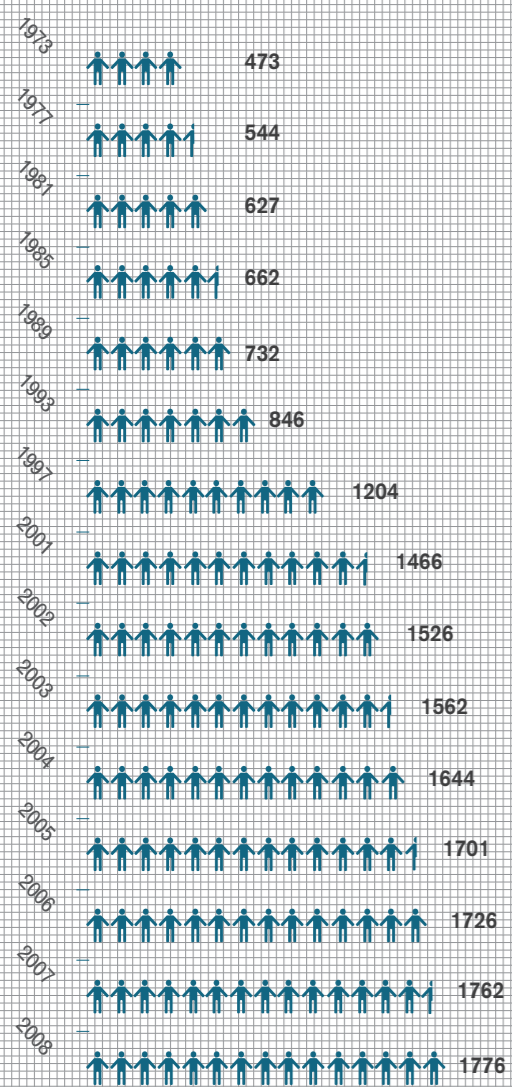

MÈMBRI

En colaboraziun cun “Carta Si” él gnü ponsè da ti dè ai mèmbrì che adora chertes de credit na cherta da n logo particular. La Cassa Raiffeisen Val Badia s’ à bele chiri fora dan da tröc agn La Crusc y Sas dla Crusc sciöche retrat te chël che dōta la Val Badia s’identifichëia. Le pinsier de Raiffeisen dl autoaiüt y dla uniun se respidlëia tla identificaziun che po ester te nosc caje n post sciöche La Crusc.

RIPARTIZIUN MÈMBRI

CONTRIBUC Y SPONSORISAZIUNS

SITUAZIUN DL DAVAGN ALADÔ DE SETURS

Inçe tratan l’ann 2008 à la Cassa Raiffeisen indò sostigni ativamënter lies culturales, uniuns sportives, sciöche inçe manifestaziuns de de vigni sort.

Sot ala usc de benefiziënza ciafunse la soma de 80.000 euro che é gnüda partida sö danter de plü cors, musighes, scores.

Sciöche sponsor ünse sostigni de plü assoziaziuns sportives, i comitès organisatifs dla Maratona dles Dolomites y dla gara de Copa dl Monn de schi alpin, les assoziaziuns turistichestiches, i destödafüch y i.i. Döt cant por na soma de passa 275 mile euro.

Por jorantins, codeji y publicaziuns dles singoles assoziaziuns él gnü metü a desposiziun na soma che coreposgn a 60 mile euro.

I recordun cun plajëi n momënt particular, tratan la festa de inaudaziun dl nü Istitut Ladin Micurà de Rü a San Martin, olache la Cassa Raiffeisen à sponsorisé adöm cun le Comun da San Martin, le tlavier; Alessandro Trebo à sonè te na manira sublima la ciántia “Bel lingaz dla uma cara” en onur dl diretor Raimund Irsara y dl ombolt Pepi Dejaco. Sön le retrat le momënt “magich”.

Da man ciampa a man dërta: le diretor dla Cassa Raiffeisen Val Badia Raimund Irsara, le president dl Istitut Ladin Hugo Valentin, l’ombolt Pepi Dejaco y le diretor dl Istitut Ladin Leander Moroder.

SPONSORING SPORTIVO

Les manifestaziuns sportives é importantes por fá conèscce ciamò deplù nùsc bi raiuns. La Cassa Raiffeisen Val Badia sostegn chëstes scomenciadies.

Gara de copa Europa a Al Plan de Mareo

“Salt d’ Sas”, gara da saltè sö munt.

La Maratona dles Dolomites

Gara internazionale dles liöses a Longiarü

Hockey Club Alta Badia

Giro dla Talia

La gara de paslunch a San Ciascian por i campionaç europeics

La sèra dan dala copa dl Monn a La Ila

I JOGN

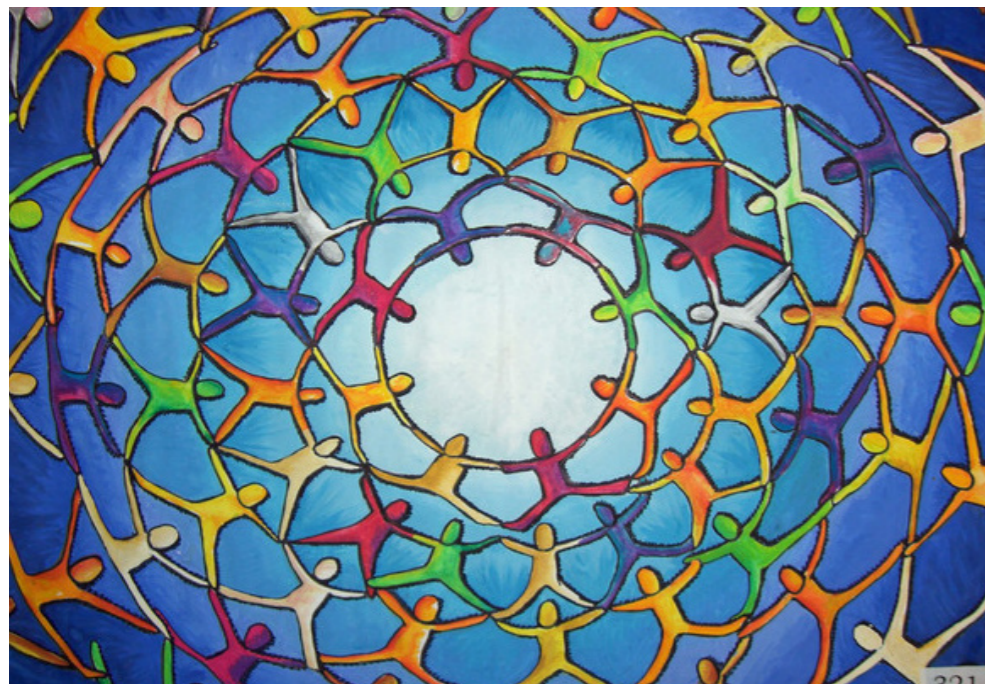
Tl retrat le momënt canche al ti é gnü surandè la medaia y le diplom a Stefanie adöm cun i geniturs da pert dl presidënt y dl direttur dla Cassa Raiffeisen.

LAÛR CUN I JOGN

Le contat cun i joggn rapresentëia por nosta organisaziun n punt fundamental. Nüsc colaboradus plü joggn se dà jö cun suzès y sodesfaziun cun chësta ativité. L'edema dl sparagn dl mëis de otober é la ocasiun prinzipala por incuntè i mituns y i joggn.

Le concurs internazional de dessëgn (Raiffeisen-Jugendwettbewerb) dl 2008 é gnü organisé tles filiales de San Martin y La Val por les scores elementares y la scora mesana da San Martin. L'argomënt dl concurs é "le sport liëia

– adöm zënza confins". Te na bela manifesta-ziun tignida a San Martin el gnü premié i trëi dessëgns plü bi por vigni tlassa chiris fora da na iuria competënta che ne n'á zënzater nia albü na inciaria saurida. I dessëgns che à davagné à spo tut pert a nivel europeich olache na iuria internazionala à premié cun la media de brom le laür de Stefanie Miribung.

Sön le retrat, na nosta colaboradëssa che se dà jö cun n grup de joggn.

IMPÈGN COSTANT CUN LA SCORA

La Cassa s'impegnëia da sostignì la cultura y la educaziun di joggn. Le contat tresfora incé cun les scores elementares, mesanes y altes é diventé n apuntamënt anual. Les tlasses vëgn inviades a gnì a ti ciarè a nostes filiales cun gran interès da pert di mituns. I ciarun de sensibilisé i joggn al sparagn, cossa nia saurida tla sozieté consumistica da sëgn.

ETHICAL- BANKING

Cun le 2008 à la Cassa Raiffeisen Val Badia tut pert, adöm cun tröpes d'atres Casses Raiffeisen de Südtirol, al projet Ethical Banking.

Ethical Banking é n sorvisc zënza davagn, che à sciöche fin chël de curi i cosc y nia la mascimaziun dl profit.

L'etica é na gran provocaziun, le projet Ethical Banking ô svilupé stromënc finanziars orientà al dagn y che corespogn ai bojëgns ecologics, soziai y culturai de nosta sozieté. La vijiun d'investimënt se basëia sön le pinsier de Friedrich Wilhelm Raiffeisen, che dijò "aiüt por aiüt" zënza petlè.

Le sparagnadù po se chirì fora tres na depontüda de sparagn a cí projet che al ó tò pert: comerz balanzè y solidal por le terzo monn, de manco Handicap, energia che po gnì renovada, "Bäuerlicher Notstandsfond", agricultöra biologica.

Èl instès po se chirì fora la spana di fic che va al moment da 0 al 1,50%.

Cun le sparagn coiü adöm vëgnel conzedü credic cun n fit alisiré por scomenciadies ti singui proiec nominà chilò dessura. La spana di fic por chisc imprès vëgn dada dant dala mesaria di fic aplicà sön düc i deponac Ethical Banking de dotes les Casses Raiffeisen che tol pert, al é tler che mënder che le fit che le sparagnadù s'à chirì fora é y mëndra che la mesaria sarà.

Al é n sistem responsabl y solidal de investi incé ma na picia pert di sparagns che an à.

Tres le sit internet www.ethicalbanking.it vëgnel dè la maiù trasparënza che ara va sön i proiec finanzia insciö che le sparagnadù po gnì informè sön la destinaziun de sü sparagns.

Chilò n ejëmpl concret:

Sce an investesc por n comerz plü balanzè y solidal dëidon finanzié l'ativité produtiva y sozials de passa 100 organizaziuns tl'Africa, tl'Asia y tl'America Latina.

Le caffè UCIRI vëgn da coltivaziuns biologiches de de pici paur Indios dl Messico. Le consorz ctmaltromercato se fistidiëia dla importaziun dl caffè diretamënter a n prisc balanzè. Insciö vëgnel finanzié cursc de formaziun y consulënza tecnica ai zidladus.

UCIRI (Union de Comunidades Indigenas de la region de Istmo) é na cooperativa gnüda sö dl 1983. Denant messà vigni paur ti vëne süa racoiüda a grossisc dl post a n prisc che ne curí gnanca i cosc de produziun. UCIRI vëgn gesti te na maniera democratica da plü o manco 3000 families de 60 paisc desvalis. Sciöche te tröpes cultures indios messicanes, ne n'è la tera nia tles mans de privac, mo dl paisc. Reuniuns coletives regolars se fistidiëia de ti surandè indò la tera a vigni familia aladò de sües capacitès de laurè. Chësc caffè de alta cualité se desfarenziëia por la merscia de garanzia Transfair, che sostëgn le comerz balanzè y solidal y laöra adöm cun ctmaltromercato.

AL SE RÖIA NA ERA

“AUTORITÉ Y FIGÖRA ZENTRALA CUN N CE FRÛSCH”

LE DIRETUR DLA FEDERAZIUN RAIFF-
EISEN KONRAD PALLA TI SURANDÀ
LA DIREZIUN A N MANAJAMÛNT NÛ.
“AUTORITÉ Y FIGÖRA ZENTRALA CUN
N CE FRÛSCH”

La storia dla Federaziun Raiffeisen de Süd-
tirol ne po nia gnì despartida da so direttur
Konrad Palla. Le surastant Heiner Nicolussi-
Leck à splighé te súa laudatio sù miric dër
avisa, denant che al ti surandass l'aodla d'or
por la onù dla Raiffeisen.

Al é nasciü a Porsenù, Konrad Palla y sègn
pol ti ciarè zoruch a na cariera èrta. Dl 1965 él
stè le direttur dla Federaziun Franz Kemenater
che se l'à tut de val' vers fora dl istitut tecnich
por le comerz y l'à condüt tl sorvisc de reviji-
un, sorvisc che le colaboradù jonn y plègn de
gaissa – al n'á gnanca ciámò trènt'agn – à tosc
metü man de manajè.

LAÛRS DE COSTRUZIUN

Dl 1978 é Konrad Palla gnü cherdè a ester le
suzessur dl direttur Paul von Guggenberg. Le
zènter de elaboraziun dac (Rechenzentrum)
cherié dl 1970 s'á tosc svilupé te n' zènter de
prestisc dla familia Raiffeisen y é diventè le
retrat dla organisaziun dezentrala dla Raiff-
eisen. Dl 1990 à Palla metü sò le sorvisc dles

assiguraziuns Raiffeisen sciöche agentöra
generala dl partner talian Assimoco. “Sce la
Raiffeisen rapresentèia incö tla provinzia le
partner d'assiguraziun plü important, spo é
chësc dantadöt mirit de túa vijium y de túa
fremëza”, à dit le surastant Heiner Nicolussi-
Leck te súa laudatio.

TRAVERC TLERS

“T'ás dagnora albü n travert tler dan dai edli:
trasformè la Federaziun cun la cualité de sù
sorvisc te n'autoritè chirida y aprijada te nösc
raiuns. Implü ti àste dagnora dè na gran im-
portanza al fat de tigni dalunc la Federaziun
da jüc politics, ci che t'é garatè dër bun”, à dit
le surastant. Te súa laudatio él incè jü ite sön
les caracteristiches carateriales dl onorè: “Tö es
stè na figöra zentrala, che à tres agì cun le ce
frësch y de bogn argomènc, datrai àste incè
amonì, sce ara nen jò p.ej. de tigni cunt di
indebitamènc en aumènt”.

Tltermènter tochè à l'onorè rengrazié i ghesc
presènc y súa familia: “I me sènti dër onorè.

Imprömadèdöt mëssi rengrazié mia familia,
che é tres stada dlungia mè.” “Döt à so tèm-
p. I à albü la fortuna de crësce sò do la Secunda
Vera dl Monn y i à albü la gran oportunité de
ciafè chësc laür dignitus a sorvisc dla coope-
rativa Raiffeisen. I sun sigü, che la Federaziun
sarà inant te de bones mans”, à dit Palla te so
pice discurs de rengraziamènt, do che le sura-
stant Heiner Nicolussi-Leck ti à albü surandè
l'aodla d'or por la onù dla Raiffeisen.

Le surastant Heiner Nicolussi-Leck ti taca
a Konrad Palla l'aodla d'or por la onù dla
Raiffeisen sön le samare – l'onoranza plü
alta, che la Federaziun Raiffeisen surandà.

Konrad Palla (amez)
Y I DUI DIRETURS NÛS
Norbert Nicolussi (a man ciampa)
y Paul Gasser (a man dërta).

LE PORTAL

CHIRÌ Y CIAFÈ

Le portal www.valbadiaonline.it à metù man so cuarto ann de vita digitala y inçe tl ann che è passè el gnù pormez tröpes novitès.

RAIFFEISEN.IT POR LADIN

La presènza tl monn virtual dla rèi internet de nosta Banca se è ampliè tl ultimo ann, giulan ala traduziun tl ladin de na gran pert dl portal finanziair www.raiffeisen.it, l'portal ofizial dla Federaziun Raiffeisen. Insciö la Cassa Raiffeisen Val Badia à orü desparti la pert istituzionala y finaziara, dala plaza virtuala de www.valbadiaonline.it. I dui portai sarà complementars un al'ater y insciö podarà l'navigadù ciafè plü atira les informaziuns che al chîr te la iesta y forma plü apropiada.

FODOMONLINE.IT

Na pert dl portal è ponsada y dedicata sciöche plaza virtuala por l' teritore de Fodom. Ala misciun internet www.fodomonline.it él da ciafè notizies de Fodom y la plata dla ploania.

A chësta misciun internet vëgnel inçe publiché l'boletin dl decanat da Fodom "Le nuove del Pais" che vëgn dè fora sies iadi al ann. Te chësc foliet él da ciafè de vigni sort de informaziuns y de notizies sura la vita dla comunité da Fodom

ROL-WEBMAIL LADIN

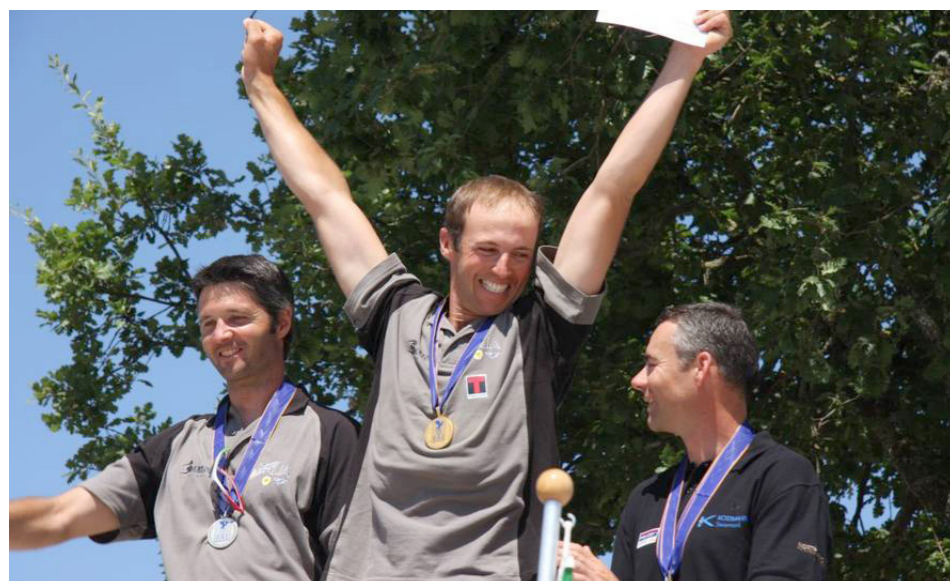
L' nü sistem de posta elettronica sön internet dla Raiffeisen OnLine, l' "webmail" à mudé iesta. Nia ma na nöia grafica él da ciafè, mo inçe tröpes nöies funziuns è gnüdes pormez, sciöche l'calènder, la gestiun de listes de coses da fà o la majera poscibilitè de se personalisé chësta cassëta dla posta virtuala. Döt cant é inçe gnü portè te nosc lingaz dla uma, giulan an gran laür dla Cassa Raiffeisen Val Badia, pò i anuzadus ladins adorè chësc nü sorvisc inçe por badiot.

SPORTIVI

Chilò orunse ti dediché na plata a nüsç jogn sportifs che é bogn d'arjunje cun spirit de sacrificze y dediziun resultač a nivel internazional. Al é nüsç "ambasciadus" fora por le Monn. I ti fajun n gran compliment y i ti dijun dilan.

Manuela y Manfred Mölgg da Al Plan cun la copa dl monn de slalom

Alessandro Ploner da San Ciascian campium mondial de deltaplan

Michael Moling da Colfosch tol pert a gares internazionales de "ji cun les pels"

La jona Debora Agreiter da La Ila plü co na "impormetüda" tl sport dl paslunch

Erlacher Meinhard (a man dërta) da Al Plan campium de Snowboard.

Florian Clara da Longiarü adöm cun so compagn Patrik Pigneter campiums mondiai dla liösa dopla a Moos/Passeier

Hannes Clara da Longiarü vizecampium europeich

Corvara - sēnta	T 0471/831400	F 0471/836849	corvara@raiffeisen.it
Corvara - portina	T 0471/831450	F 0471/836295	corvara@raiffeisen.it
Calfosch	T 0471/831500	F 0471/836524	colfosco@raiffeisen.it
La Ila	T 0471/831560	F 0471/847680	lavilla@raiffeisen.it
Badia	T 0471/831520	F 0471/839904	badia@raiffeisen.it
La Val	T 0471/831540	F 0471/843249	laval@raiffeisen.it
Pidro	T 0471/831590	F 0471/843305	pideroa@raiffeisen.it
San Martin	T 0474/524100	F 0474/523465	sanmartin@raiffeisen.it
Al Plan de Mareo	T 0474/506869	F 0474/501685	alplan@raiffeisen.it
Reba	T 0436/79382	F 0436/79388	arabba@raiffeisen.it
Sorvisc d'assiguraziun	T 0471/831570	F 0471/847695	assiguraziun@raiffeisen.it

Raiffeisen

Cassa Raiffeisen Val Badia

www.valbadiaonline.it